

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Cestnik

**REPREZENTACIJA SPOLNOSTI V MEDIJIH
PRIMER COSMOPOLITANA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Cestnik

Mentor: red. prof. dr. Ivan Bernik

Somentorica: doc. dr. Karmen Erjavec

**REPREZENTACIJA SPOLNOSTI V MEDIJIH
PRIMER COSMOPOLITANA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

KAZALO

1. UVOD	3
2. POSTMODERNIZEM – POSLEDNJA AGONIJA SUBJEKTA	5
2.1. RADIKALNA DEMOKRATIZACIJA ZASEBNOSTI IN NASTANEK ČISTEGA RAZMERJA	7
2.2. SPOLNOST KOT SREDIŠČE POSTMODERNE IDENTITETE	9
3. RAZLIKE MED ŽENSKO IN MOŠKO SPOLNOSTJO	11
3.1. DOMINANTNI DRUŽBENI OKVIR IZRAŽANJA ŽENSKÉ SPOLNOSTI	12
4. OSVOBODITEV SPOLNOSTI – DESEKSUALIZACIJA SPOLNOSTI?	17
4.1. REKREACIJSKA SPOLNOST ALI SPOLNOST KOT STABILIZATOR ODNOSA?	18
4.1.1. SPOLNOST KOT POLJE PREIZKUŠANJA IN VIR UŽITKA	19
4.1.2. SPOLNOST KOT NOTRANJI STABILIZATOR RAZMERJA	21
5. ŽENSKÉ REVIJE	24
5.1. MEDIJSKA REPREZENTACIJA SPOLA	24
5.2. DISKURZ - PODALJŠANA ROKA IDEOLOGIJE	27
5.2.1. MANIFESTACIJA IDEOLOŠKEGA APARATA PREK SPECIFIČNIH DISKURZOV ŽENSKIH REVIJ	28
5.3. DISCIPLINIRANJE TELESA KOT NADZOR NAD ŽENSKO IN NJENO SPOLNOSTJO	30
6. COSMOPOLITAN – NOVODOBNA ŽENSKA BIBLIJA	32
6.1. PODOBA ŽENSKÉ V COSMOPOLITANU – COSMO BEJBA, ZABAVNA IN NEUSTRAŠNA INDIVIDUALISTKA	33
6.2. SPOLNOST KOT ELEMENT NADZORA NAD MOŠKIM ALI PRILIKA O ŽENSKI POD KLJUČEM LEPOPNEGA IDEALA	34
7. KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA	36
7.1. KRITIČNO DISKURZIVNA ANALIZA SVETOVALNIH ČLANKOV O SPOLNOSTI V COSMOPOLITANU	37
7.1.1. DISKURZ, KI PREDPISUJE IN ODREJA	37
7.1.1.1. MAKROSTRUKTURA SVETOVALNIH ČLANKOV	38
7.1.1.2. VELELNI NAKLON	38
7.1.1.3. MODALNI GLAGOLI	39
7.1.1.4. BESEDIŠČE, KI PREDPISUJE	39
7.1.1.5. GOVORNA DEJANJA	40
7.1.2. PSEVDOZNAVSTVENI DISKURZ	41

7.1.2.1. STATISTIKE IN JAVNOMNENJSKA GLASOVANJA	41
7.1.2.2. IZSEKI IZ RESNIČNEGA ŽIVLJENJA.....	42
7.1.2.3. NAVAJANJE MNENJ STROKOVNJAKOV IN IZVEDENCEV	43
7.1.3. PSEVDINTIMNI DISKURZ	44
7.1.3.1. NEPOSREDNO NASLAVLJANJE	44
7.1.3.2. INTIMNI BESEDNJAK	45
7.1.3.3. BESEDE MEDOSEBNEGA ODNOSA	46
7.1.3.4. NEJEZIKOVNI ELEMENTI.....	46
7.1.3.5. NEPOLNOPOMENSKI, KRATKI, ODREZANI STAVKI, PASTAVKI.....	46
8. DISKUSIJA.....	47
9. ZAKLJUČEK.....	52
10. LITERATURA.....	56

1. UVOD

V zadnjih nekaj desetletjih po prvi spolni revoluciji v šestdesetih letih prejšnjega stoletja so se na področju spolnosti in partnerskih odnosov zgodile velike spremembe. Spolnost je postala središče posameznikovega doživljanja in identitete, spremenile pa so se tudi značilnosti in struktura medosebnih odnosov. Ti so se znebili tradicionalnih definicij in okvirov, postali so predmet izbire. Zahteve žensk po spolnem užitku in osvoboditvi njihove spolnosti so postajale vse glasnejše. Spolnost je iz zakonske postelje stopila v središče postmodernega sveta, osvobojena reprodukcijske funkcije, postmodernistično fragmentirana v mnoštvo spolnih alternativ. Slast dobička, ki ga prinaša medijsko izpostavljanje in pisanje o spolnosti, predvsem ženski, se je manifestirala predvsem v poplavi ženskih revij. Te so pograbile in pod drobnogled vzele ženski užitek, ga razdelale in razvrednotile na nivo gole strasti in telesnosti. Spolnost je postala prevladujoča tema ženskih revij tipa *Cosmopolitan*, *Eva* ipd., ki v svojih prispevkih o spolnosti ženske učijo, kako udomačiti in uporabiti lastno spolnost za doseganje različnih ciljev. Pri tem prek ideološko skonstruiranega fenomena discipliniranja ženskega telesa spolnost spreminjajo v objekt potrošnje.

Temeljni cilj pričujočega diplomskega dela je zato pokazati, kako spolnost in vzorce spolnega vedenja prikazuje revija *Cosmopolitan* in kakšna ideologija je v ozadju tovrstnega reprezentiranja. Pokazati želim neskladje med trendi, ki jih kažejo sociološke raziskave spolnosti ter spolnega vedenja in reprezentacijo spolnosti ter spolnega vedenja, kot se je poslužuje *Cosmopolitan*.

Diplomska naloga je zasnovana okoli osrednje teze, da so reprezentirani vzorci spolnosti in s tem spolnega vedenja v reviji *Cosmopolitan* pristranski in posplošeni. Kot taki ne sovpadajo v celoti s trendi, ki jih kažejo raziskave spolnega vedenja in spolnosti v družbi.

Diplomsko delo metodološko temelji na analizi sociološke in socialnofilozofske literature, analizi obstoječih socioloških raziskav spolnosti, analizi raziskav literature o ženskih revijah ter metodi kritično diskurzivne analize reprezentacije spolnosti v reviji *Cosmopolitan*.

Diplomska naloga je razdeljena na tri tematske dele. V prvem delu z analizo sociološke literature in nekaterih obstoječih raziskav spolnosti predstavljam spremembe, ki so privedle

do spremenjenega pojmovanja spolnosti tako v širšem družbenem okolju kot znotraj intimnega posameznikovega doživljanja. S pomočjo empiričnih raziskav predstavljam tudi razlike med moško in žensko spolnostjo ter s tem spolnega vedenja, značilnosti ene in druge ter družbeno determiniranost izražanja ženske spolnosti. Soočam tudi različne teoretske pristope, ki se goreče ukvarjajo s fenomenom postmodernistične (de)strukturalizacije spolnosti, med katerimi sta se v grobem oblikovali dve vodilni struji. Prva s predstavniki, kot so Gunter Schmidt, Zygmunt Bauman idr. zagovarja stališče, da spolnost, kot jo poznamo in smo ji priča danes, predstavlja polje preizkušanja in vir užitka, druga, morda malce konzervativnejša struja, pa skozi oči Anthonyja Giddensa, Ulricha Becka idr. vidi dandanašnjo spolnost v službi notranjega stabilizatorja zveze. Prvi del tako daje poglavitna izhodišča in služi kot teoretsko ogrodje, okoli katerega je zasnovano diplomsko delo. Menim namreč, da fenomena spolnosti in njene vloge ter zlorabljanja njene moči v družbi ni mogoče razumeti brez poprejšnjega vpogleda v razpoložljiva sociološka izročila.

Drugi del razgalja zakulisje 'dobrotljivih' ženskih revij, med katerimi sem si za podrobnejše preučevanje izbrala *Cosmopolitan*, ki na trg vsakomesečno vstopa s sloganom »najbolj brana revija za mlade ženske v Sloveniji«. Osvetljuje past lepote mita, ki ga širi ta revija, ter njegovo konstruiranje ženske kot estetskega in do skrajnosti seksualiziranega spola. Snela bom ideološko masko reprezentiranju spolnosti in vzorcev spolnega vedenja ter razkrila, kaj se v resnici skriva v ozadju. Pri tem bom izhajala iz dognanj Frankfurtske šole in njenih teoretikov, Louisa Althusserja in Theodorja Adorna, da popularno kulturo določajo korporacije. Te zaradi moči in razširjenosti po vsej zemeljski obli zlahka ustvarjajo in ohranjajo dominantno ideologijo ter njim ljube diskurze, ki vzdržujejo navidezni status quo. Tako so ženske revije eden od mehanizmov, s katerim se vrši družbeni nadzor nad žensko in njeno spolnostjo. Ta nadzor se vrši preko značilno izoblikovanih jezikovnih reprezentacij, kar bom dokazala s pomočjo kritične diskurzivne analize v sedmem poglavju. V analizi sem pod drobnogled vzela 14 številke revije *Cosmopolitan* in skupno analizirala 30 prispevkov, ki so bili od februarja 2005 do marca 2006 objavljeni v rubriki Gorita srce in telo.

V tretjem delu bom soočila trende, ki jih kažejo sociološke raziskave spolnega vedenja, z načeli delovanja *Cosmopolitana* in z ugotovitvami kritično diskurzivne analize svetovalnih člankov o spolnosti. V zaključku bom nato povzela tematiko celotnega diplomskega dela, na osnovi opravljenih analiz pa podala temeljne ugotovitve in ovrednotila zastavljeno tezo.

2. POSTMODERNIZEM – POSLEDNJA AGONIJA SUBJEKTA

Pojem postmodernizma označuje množstvo trendov v umetnosti, filozofiji, veri, tehnologiji – tako Frederic Jameson opredeljuje modernizem in postmodernizem kot »kulturni tvorbi, ki spremljata različne stopnje razvoja kapitalizma« (Jameson v Klages 2003). Postmodernizem po njegovem neogibna posledica tretje stopnje razvoja kapitalizma, multinacionalnega oziroma potrošniškega kapitalizma, ki se bolj kot na proizvodnjo usmerja predvsem na trženje, prodajo in potrošnjo dobrin (Jameson v Klages 2003). Anthony Giddens v svojih razpravah uporablja koncept visoke moderne (Giddens 2001), jaz pa bom zaradi boljše ločljivosti obdobja raje uporabila oznako postmodernizem.

Pojem postmodernizma je postal vseprisoten v sodobnem diskurzu, pojasnjuje različne vidike in spremembe družbe, kulture, politike, znanosti ter v ospredje postavlja ontološko praznino, v kateri se je znašel posameznik. Postmodernizem nastopa s pozicije brezbržnosti, ironičnosti in fatalističnega sprejemanja fragmentiranosti sodobnega bivanja. Površinsko mu je ljubše kot globina, uživa v brisanju mej med visoko in nizko (popularno) kulturo ter se naslanja v rušenju okvirov stvarnosti osnovne človeške eksistence, v razčlovečenju in razsrediščanju subjekta. Ogleduje se v odsevu samozavedanja in refleksije, riše podobe diskontinuitete, dvoumnosti, nejasnosti in spontanosti (Jameson v Klages 2003).

Nova postmoderna družba je družba tveganja. Posameznik je ločen od spon oprijemljivega, varnega, tradicionalnega. Sooča se z življenjem v rizični družbi, v kateri je neprestano na razpolago »nedoločen obseg potencialnih smeri delovanja /.../« (Giddens 2000: 212). Izbiranje teh smeri in možnosti je, tako Giddens, »vprašanje izbire med 'možnimi svetovi'« (Giddens 2000: 212). Posledica tega je, da smisel življenja ni več objektivno dan, pač pa si ga mora izdelati vsak sam. S tem ta postane intimna stvar. V ospredje stopa t.i. razsrediščeni subjekt, ki ga označuje izraziti eksistencialistični problem – naenkrat ni več osrednjega, dodeljenega položaja, ki bi človeka umeščal v družbeni kontekst. Pogoste so krize identitete, saj je prišlo do osvoboditve osebne biografije od objektivne eksistence. Prihaja do procesa individualizacije, ko si osebno biografijo izberemo sami.

Ulrich Beck meni, da so družbeni akterji primorani odločati o svoji zasebnosti, torej reflektivno oblikovati svoje biografije. Izbirne biografije so po njegovem odraz avtonomnega delovanja posameznika in »odziv na družbene razmere zunaj zasebnosti« (Beck v Giddens

2000: 213). Nekoč je osebno biografijo namreč določalo okolje, saj je bila ta del objektivne, tradicionalne skupnosti. Pogojena je bila s kolektivno identiteto. Giddens s tezo, da »so spremembe v intimnih vidikih osebnega življenja neposredno povezane s širšimi družbenimi razmerami oziroma da se reflektivnost modernosti razširja tudi na bistvo jaza« (Giddens 2000: 209) vpelje koncept reflektivnega projekta jaza. Ta sestoji iz »koherentnih, a venomer revidiranih biografskih zgodb, dogaja se v kontekstu mnogovrstnih izbir, ki se filtrirajo skozi abstraktne sisteme« (Giddens 2000: 209). Tu stopijo v ospredje življenjski stili, ki si jih mora posameznik v kontekstu protislovnih prepletov globalnega in lokalnega izboriti in izbrati (Giddens 2000: 209, Weeks 1995: 33). Tako Lyotard trdi, da v postmodernizmu »subjekt ni nič drugega kot vozlišče v nizih jezikovnih iger, ki ga označujejo raznolikost, konflikt in težave pri iskanju konsenza s samim sabo /.../« (Lyotard 1984 v Weeks 1995: 31). Enotni, suvereni jaz so izpodrinile identitete. Identiteta je tako postala proces in ne nekaj danega, nadaljuje Weeks, »ki prej kot resnico o nas samih ponuja izbiro bivanja, eksistence.« (Weeks 1995: 31).

Posledično identitete postanejo krhke in hibridne, prav to pa v vsakdanjem življenju sili posameznika v preizkušanje definicij samega sebe, svojih identitet in potreb v visoko nestabilnem družbeno-političnem kontekstu postmodernizma (Weeks 1995: 32). »Bivanje samo je postalo izbira, ta pa je postala vodilna etika, moralnost /.../«, meni Melucci (Melucci 1989 v Weeks 1995: 28), Bauman pa pristavlja, da se v postmodernih okoliščinah pojavi etični paradoks, saj posameznik sam postane nosilec moralne izbire in odgovornosti v polnem obsegu, pri čemer je oropan nekdanjih občnih smernic tradicionalne stabilnosti. Moralna odgovornost tako neogibno stopa z roko v roki s samoto moralne izbire (Bauman 1992a v Weeks 1995: 28).

Sodobne identitete so torej kompleksne in velikokrat protislovne, so hibridi, sestavljeni iz množice delcev zgodovinske, družbene in osebne izkušnje. So heterogene in vzpostavljajo številne možne identifikacije, ki prehajajo meje razlik. Med sabo so povezane v zgodbe, ki dajejo koherentnost individualnemu življenju, podpirajo in promovirajo družbeno delovanje ter izražajo neke vrednote (Weeks 1995: 85). So predmet izbire, Laclau in Mouffe pa menita, da je značilnost vsake družbene identitete še nefiksiranost (Laclau in Mouffe 1984 v Weeks 1995: 90). Te značilnosti postmodernih identitet lahko zlahka apliciramo tudi na področje spolnih identitet.

2.1. RADIKALNA DEMOKRATIZACIJA ZASEBNOSTI IN NASTANEK ČISTEGA RAZMERJA

Ključni pojem postmoderne družbe so intimni odnosi, saj je prišlo do sekularizacije družbe. V tej ne obstaja več enoten sistem, kolektivne odnose so prevladali osebni. Pod okrilje slednjih se posameznik vrača v obupnem poskusu bega pred ontološkim strahom, strahom brez zunanjega objekta, strahom pred kaosom, samoorganizacijo, individualizacijo, ki so posledica zatona tradicionalnih vrednot in deobjektivizacije družbe. Carol Gillian v tem vidi paradoks človeške izkušnje, namreč »kot posamezniki se doživljamo le v povezavi z drugimi, razmerja pa doživljamo samo z razločevanjem sebe od drugih« (Gillian 1982 v Weeks 1995: 29). V dožemanju drugih vodilni položaj prevzamejo psihološki in telesni atributi. Značilnost postmoderne družbe je samorefleksivnost, saj je predstava posameznika o samem sebi tako nestabilna, da mora svoje odnose iskati v drugih, jih samorefleksirati, ali kot pravi Metka Kuhar, »množična potrošnja in popularna kultura nas navajata na zelo površinske užitke in poskušata prepričati, da nimamo stabilne notranje identitete« (Kuhar v Prah 2004: 18). Preobrati tako v zunanjem, širšem družbenem kontekstu kot v posameznikovem prepoznavanju, doživljanju samega sebe in drugih so neogibno povzročili preobrazbe tudi v sferi medosebnih odnosov, sferi intimnosti in zasebnosti.

Intimnost, kot jo definira Giddens, »pomeni, da posameznik odkrije čustva in dejanja, ki jih verjetno ne bi izpostavil pogledu širše javnosti« (Giddens 2000: 142), se je v današnji obliki lahko razvila zaradi radikalne demokratizacije medosebnega področja. Intimnost vključuje posameznika kot graditelja svojega življenja, enakost med partnerjema, svobodo izbiranja partnerstev in življenjskih stilov (Giddens 1992 v Weeks 1995: 34). Če je možnost za intimnost obljuba demokracije, kot trdi Giddens, potem je »strukturni vir te obljube nastanek čistega razmerja /.../« (Giddens 2000: 189). Temelji čistega razmerja so namreč sestavljeni iz preslikave demokratičnih načel v sfero zasebnosti. Da lahko posameznik enakovredno vzpostavlja razmerja z drugimi, mora znati udejanjiti avtonomijo in s tem reflektivni projekt jaza, se izogibati nasilni komunikaciji in se znati partnerju odpreti, ali kot pravi Giddens, »imperativ svobodne in odprte komunikacije je *sine qua non* čistega razmerja, pri čemer je razmerje svoj lastni forum« (Giddens 2000: 195). Posameznik mora vzpostaviti zaupanje in ga kronati z odgovornostjo do sebe in drugega. Zaupanje v čistem razmerju nima več podpore od zunaj, pač pa ga morata posameznika razviti na temelju intimnosti. Preobrazba intimnosti

je tako za Giddensa preobrazba biološkega in družbenega spola (Giddens 2000: 101, 142, 192).

V pojmovni spekter razmerja, ki predstavlja »tesno in trajno čustveno vez z drugim človekom« (Giddens 2000: 63), Giddens s tem vpelje pojem čistega razmerja, ki je del splošnega prestrukturiranja intimnosti, saj ni omejena na heteroseksualne spolne zveze. Čisto razmerje se »nanaša na situacijo, kjer dva stopita v stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo in ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo« (Giddens 2000: 64). Tovrstno razmerje ne temelji na družbenih institucijah, posamezniki vanj vstopajo zaradi njega samega in v njem ostajajo, dokler so zadovoljni z nagradami, ki jih nudi. Njegova čistost se kaže v epizodičnem in začasnem dogovoru med dvema svobodnima dušama, kar ga samo po sebi dela nestabilnega (Giddens 1991, 1992 v Schmidt 1998: 227). Pri čistem razmerju gre za popolnoma nove načine oblikovanja in ohranjanja razmerja. Je prosto plavajoče, saj ni več povezano z zunanjimi razmerami družbenega ali ekonomskega sveta, obstaja le samo po sebi, je odprto in reflektivno ter temelji na intimnosti in na zaupanju med partnerjema ter ni omejeno na heteroseksualna razmerja (Giddens 2000: 214-215). Eden od predpogojev za nastanek čistega razmerja je razkroj starih, okostenelih konstruktov družbenih spolov, saj je razmerje lahko čisto le, če sta oba partnerja enakopravna, imata enake pravice in enako stopnjo oblasti (Schmidt 1998: 228-229).

Skupaj z razvojem čistega razmerja teče tudi razvoj plastične seksualnosti in transmutacija romantične ljubezni, ki se zaradi ženske spolne emancipacije in avtonomije fragmentira in razvija v sotočno, plavajočo in kaotično ljubezen (Giddens 2000: 216). Plastična seksualnost je seksualnost, osvobojena reprodukcijskih spon, »zato lahko postane lastnost posameznikov in njihovih medsebojnih dogovorov« (Giddens 2000: 34). Sotočna ljubezen je aktivna ljubezen, je predpostavka intimnosti in enakosti pri čustvenem dajanju in prejemanju – višja, kot je ta stopnja, višja je intenziteta čistosti razmerja. V odnos vpelje umetnost ljubezni, ars erotica, pri čemer za ključni element obstoja odnosa vpelje medsebojno dajanje spolnega užitka. Po drugi strani pa je ljubezen, okoli katere se je treba pogajati, Giddens označil za kaotično (Giddens 2000: 67-68, 90, 216). Bauman dodaja, da se sotočna ljubezen sklada s plavajočo zvestobo, saj predstavlja »ljubezen, ki povezuje obljubo svobode s prikaznijo negotovosti in razdejanjem, pri čemer omahuje med neodvisnostjo in intimnostjo« (Bauman 1993 v Schmidt 1998: 229).

Giddensov koncept plastične seksualnosti nadalje Bauman enači s pojmom prosto plavajočega eroticizma, erotike, ki se je osamosvojila spon reprodukcije in ljubezni (Bauman 1999: 27-28). Postmoderna erotika je prosto plavajoča, ker lahko »vstopi v kemično reakcijo s katerikoli substanco, se hrani in pije sokove iz katerega koli človeškega čustva ali dejavnosti. Postal je zunanji označevalec, zmožen biti semiotično združen z neomejenim številom označenih, hkrati pa tudi označeni, ki ga izražajo katerikoli primerni označevalci« (Bauman 1999: 26). Nadaljuje: »Prosto plavajoči eroticizem je zlasti primeren za usmerjanje k identiteti, ki je kot drugi proizvodi postmodernistične kulture preračunana za 'maksimalen učinek in takojšnjo izrabljenost, zastaranost'« (Bauman in Steiner v Bauman 1999: 27). Z drugimi besedami, kot bi bil skonstruiran za »merilo mnogovrstnih, prilagodljivih, plahnečih identitet postmodernih moških in žensk« (Bauman 1999: 27).

2.2. SPOLNOST KOT SREDIŠČE POSTMODERNE IDENTITETE

Spolna identiteta pomeni zavedanje in zaznavanje samega sebe kot moškega ali kot ženske. Je proces, v katerem iz okolja sprejemamo informacije in jih nato vgrajujemo v strukturo identitete ali pa zavržemo. Je kognitivni filter, ki usmerja pri učenju spolnih vlog, družbeni nadzor pa z metodami nagrajevanja ali kaznovanja posameznike sili h konformnemu sprejemanju družbenih vlog (Devor v Kuhar 2001: 133). Spolna identiteta ima tako bistven pomen, saj vpliva na družbene interakcije in pozicijo posameznika v družbi. Družbeni nadzor s tem postavlja posameznika na mesto, ki mu je glede na družbeni spol pripisano, on ali ona pa mora sprejeti vedenje, ki ustreza pričakovanjem in družbeno sprejetim vzorcem delovanja (Kuhar 2001: 134).

Sodobne spolne identitete so prav tako kot ostale postmoderne identitete kompleksne in velikokrat protislovne, so hibridi, sestavljeni iz množice delcev zgodovinske, družbene in osebne izkušnje. So heterogene in vzpostavljajo številne možne identifikacije, ki prehajajo meje razlik. So predmet izbire in nefiksirane (Laclau in Mouffe 1984 v Weeks 1995: 90). Prav zaradi svoje nedoločnosti pa lahko po drugi strani posamezniku povzročijo nemalo težav (Weeks 1995: 100). Spolnost zato lahko vidimo kot spekter, znotraj katerega se nahajajo množice spolnih želja in spolnih identitet.

Težišče sodobnih spolnih identitet je spolni stil, ki je definiran kot razmeroma koherenten in konsistenten način spolnega izražanja, vključujoč spolno delovanje, strukturo preferenc in predpostavke o spolnosti. Postal je novo obeležje, nov način izkazovanja lastne osebnosti, pa tudi novo žarišče eksistenčnih kriz in dramatičnih življenjskih izkušenj (Štulhofer 1999: 4-5).

Foucault meni, da človeštvo tolikšno pozornost namenja spolnosti, ker je »osrednja povezovalna točka med dvema elementoma, ki vplivata na telesni razvoj: je 'sredstvo za dostop do življenja telesa in do življenja vrste'« (Foucault v Giddens 2000: 174). »Spolnost je postala 'resnica našega obstoja',« nadaljuje, »ker predstavlja bistvo jaza, definiran element naše edinstvene osebnosti. Paradoks je v tem, da je bistvo našega jaza vseskozi hodilo z roko v roki s hierarhično ureditvijo spolnih norm. Meni, da je postala skrivnost, ker se je razvila kot moč – ta »moč«, ki deluje skrivnostno in samovoljno, je v nekaterih temeljnih vidikih moč družbenega spola (Foucault v Giddens 2000: 174). »Ženskam smo vzeli energijo, jih izključili iz jedrnih aren modernosti in zanikali njihovo možnost za spolni užitek, in to natanko tedaj, ko so začele z infrastrukturno revolucijo« (Foucault v Giddens 2000: 174-175). Spolnost je vedno bila ujeta v spiralo moči, izbira pa je bila omejena, saj so samo normalni moški imeli možnost izbiranja svojih spolnih okusov (Foucault v Weeks 1995: 30).

Giddens temu ugovarja, ko pravi, da spolnost predstavlja stik med dvema procesoma, prvi je ponik izkušenj v ločeno kategorijo bivanja, kar je pripeljalo do privatizacije smrti in spolnosti, drugi pa preobrazba intimnosti, ki je demokratizirala spolna razmerja in odprla vrata čistemu razmerju (Giddens 1992 v Weeks 1995: 38). Spolnosti torej ni ustvarila »moč«, kot to trdi Foucault. Prav tako prodornost spolnosti ni neposredna posledica tega, da je za spolnost »moč« osrednjega pomena. Torej, če je moč tako distributivna kot generativna, niza Giddens, potem spremembe na področju (ženske) spolnosti niso izhajale iz moči, pač pa iz pomanjkanja moči (Giddens 2000: 175-176). To je jasno pokazala spolna revolucija v 60. letih prejšnjega stoletja, ko je skupaj z drugim valom feminizma zahtevala osvoboditev ženske spolnosti nadvlade moških definicij in predpostavk. Z osvoboditvijo spolnosti njenih reprodukcijskih potreb so ženske tako prvič v zgodovini suvereno zahtevale enakovredno, vzajemno dajanje in prejemanje užitka.

3. RAZLIKE MED ŽENSKO IN MOŠKO SPOLNOSTJO

Nacionalne študije ženske in moške spolnosti (Rubin 1989, Hubert et al 1998, Laumann et al 1994, Schwartz in Rutter 1998) kažejo, da je od spolne revolucije dalje na področju spolnosti prišlo do rahljanja in upadanja moralnih zapovedi ter normativnih omejitev. Poraslo je število različnih življenjskih stilov, prišlo pa je tudi do radikalnih sprememb na področju osebnih odnosov. Naraslo je število ločitev, zahvaljujoč kontracepciji je upadlo število rojstev, povečalo se je število neformalnih oblik bivanja. Pojavile so se nove oblike družine, nekonvencionalna družina, z manj otroki in z elementi serijske monogamije, enostarševska družina in krušna družina.

Upad števila porok se je odrazil v porastu izvenzakonskih skupnosti, gospodinjev z več ljudmi, ki med sabo niso v sorodu ali v spolnem razmerju, odprtih zakonih, zavestni odločenosti za samski stan in nenazadnje v pojavu čistega razmerja. Alternativa kar naenkrat ni bila več samo ena, ampak jih je bilo več – prišlo je do pluralizacije oblik zasebnih človeških skupnosti (Weeks 1986: 94, 96).

Bozon in Kontula ugotavljata, da so te spremembe jasen izraz spreminjajočega se odnosa žensk do tradicionalnih oblik bivanja in determiniranosti spolnih vlog, ki so se jim nehote morale podrežati (Bozon in Kontula v Hubert 1998: 37). Nekoč je bila moževa pravica in dolžnost imeti spolne odnose z ženo ne glede na njene želje. V prvi vrsti pa je bila ženina dolžnost in šele potem pravica podrediti se temu odnosu. Ženskam so vcepljali v glavo, da je spolnost nekaj nizkotnega in zgolj telesnega, neprijetna in skorajda degradirajoča nujnost (Ellis v Hickman 1999: 16). Ženska spolnost je bila vse predolgo omejena z družbeno in ekonomsko odvisnostjo od moškega in zakona, z moškimi definicijami spolnosti, z bremenom reprodukcije in strahom pred nasiljem moških (Weeks 1986: 39).

Razpoložljivost kontracepcijskih metod, višanje stopnje izobraženosti in zaposlovanje žensk se je odrazilo v opaznem povečanju avtonomije žensk (Bozon in Kontula v Hubert 1998: 37). Izobražena in zaposlena ženska ni bila več finančno odvisna od moškega, razblinil pa se je tudi strah pred neželeno nosečnostjo. Spremembe v odnosu družbe in pestra bera novih priložnosti so vzroki, da je na področju ženske spolnosti prišlo do večjih in opaznejših razlik kot na področju moške spolnosti (Bozon in Kontula v Hubert 1998: 37-38).

3.1. DOMINANTNI DRUŽBENI OKVIR IZRAŽANJA ŽENSKÉ SPOLNOSTI

Ženska spolna iniciacija je bila nekoč tesno povezana z zakonom, devištvo in vzdržnost pa sta bili visoko cenjeni vrednoti. V spolnost je žensko prvi uvedel mož, še posebej v južnih državah Evrope. Danes te povezave med spolno iniciacijo in poroko skorajda ni več. Devištvo ni več simbol časti in nedotakljivosti, njegovo izgubo pa se prej pričakuje kot pa žaluje za njo (Schwartz in Rutter 1998: 82). Še vedno pa gre med ženskami zaznati težnjo po izgubi nedolžnosti v trajajočem razmerju ali v močni čustveni zvezi, medtem ko mladi moški začetke v spolnosti večinomaokusijo v neobvezujočih najstniških izkušnjah (Kontula 1992, Traeen 1992, Bozon 1996 v Hubert 1998: 38). Prav tako je število žensk, ki navajajo pomembnost biti zaljubljena ali čutiti močna čustva do njihovega prvega partnerja, veliko višje kot število moških, ki trdijo isto (Kontula in Bozon v Hubert 1998: 53). Ženske so torej tiste, ki bolj poudarjajo čustveni, romantični vidik vstopa v svet spolnosti, medtem ko se moški očitno bolj osredotočajo na 'mesene radosti'. Prvi spolni odnos ženska večinoma, ne glede na odnose med družbenima spoloma v različnih državah, še vedno doživi s starejšim partnerjem (Kontula in Bozon v Hubert 1998: 52).

Čeprav so si ženske izborile pravico do iskanja spolnega užitka, je svobodno izražanje spolnosti sodobne ženske neogibno trčilo ob predpostavljena dvojna merila, ki jih ima družba do obravnavanja ženske in moške spolnosti. Korelacija spolnega kapitala, to je seštevka vseh spolnih izkušenj posameznika, v primeru žensk kljub temu še vedno močnejše negativno korelira z odobravanjem družbe (Štulhofer 1999: 5). Medtem ko se moške spodbuja, da dokazujejo svojo moškost s kar najzgodnejšim vstopom v svet spolnosti in kupom 'trofeji', je ženska, ki bolj kot ženskimi kodifikacijami spolnosti sledi moškim, stigmatizirana kot 'slaba' ali 'lahka' (Friedan et. al 1996 v Schwartz in Rutter 1998: 79). Tako dandanašnji standardi dovoljujejo ženskam spolnost znotraj razmerja, v primeru številčnejših partnerjev pa je v očeh družbe še vedno zaznati neodobravanje, ki se lahko izrazi v družbeni izolaciji. Ženska spolnost je še vedno večinoma nagrajena v kontekstu spolne zvestobe. V spolno samozavestnem moškem spolno liberalna ženska sicer prebudi zanimanje, vendar pa moški za partnerke v nekem trajajočem razmerju še vedno raje izberejo žensko s skromnejšimi spolnimi izkušnjami (Schwartz in Rutter 1998: 62-63). Prav tako še vedno velja, da je moški tisti, za katerega je verjetno, da se bo posluževal spolnosti zunaj razmerja. Laumann navaja, da je tovrstnih moških v njegovi raziskavi 25 %, medtem ko bi to storilo manj kot 10 % žensk (Laumann et al 1994: 214). Moška spolna nezvestoba se še vedno razlaga in racionalizira s

postavko, da je spolna želja moškega izrazito vizualna in biološka, torej čustveno nevezana (Štulhofer 1999: 6). Rubin pa pod drugi strani ugotavlja, da kljub dvojnemu merilu ženske niso več strpne do stališča, da moški potrebujejo različnost in da lahko pričakujejo njegove zunajzakonske avanture, medtem ko si jih one ne bi smele privoščiti (Rubin 1989 v Giddens 2000: 18).

Prav tako gre v strokovni literaturi in medijskih diskurzih še vedno opaziti prevladujoč pogled na spolnost in njeno izražanje skozi koncepte moške spolnosti. Propagira se kot nagon, pri čemer se od žensk pričakuje, da se ravnajo po relacijskem modelu, po katerem je spolna dovzetnost določena z nespornim odnosom do potencialnega partnerja. Po tem modelu se spolna želja ženske razvija vzporedno z rastočo čustveno bližino in zaupanjem, medtem ko gola telesnost prinaša občutke neizpoljenosti in razočaranja (Štulhofer 1999: 5). To neskladje med nagonom in čustvi lahko razložimo z Baumeistrovima konceptoma nizke in visoke erotične plastičnosti, pri čemer prva predstavlja spolni nagon, ki je verjetno zaradi močnih bioloških programov dokaj nefleksibilen, nespremenljiv in neodvisen od okoliščin. Visoka plastičnost pa se po drugi strani odlikuje s sposobnostjo spreminjanja in prilagajanja. Raziskave so pokazale, da je erotična plastičnost višja pri ženskah kot pri moških (Baumeister 2004: 133). Visoka erotična plastičnost omogoča posameznikom, da spreminjajo spolne vzorce in preference. Kinseyevo poročilo navaja, da so se poročene ženske v zakonu soočale z opazno fluktuacijo orgazmov skozi celotno število spolnih aktivnosti, medtem ko je moška zmožnost doseganja orgazma v isti situaciji skozi čas in okoliščine ostala relativno konstantna (Kinsey et al 1953 v Baumeister 2004: 134). Tudi poznejše raziskave kažejo, da so se ženske sposobne spolno spreminjati in prilagajati skozi zakon bolj kot moški ter da so bolj nagnjene k dodajanju novih spolnih aktivnosti pozneje v življenju (Ard 1977, Adams in Turner 1985 v Baumeister 2004: 134). Ta razlika je opazna tudi v spolni usmerjenosti. Medtem ko ženske menjajo homoseksualne vzorce spolnega vedenja s heteroseksualnimi, so moški nagnjeni k stalnosti spolne usmerjenosti skozi celo življenje ne glede na to, ali je homoseksualec ali pa heteroseksualec. Moški spolni okusi se očitno oblikujejo v zgodnji mladosti in skozi življenje ostanejo relativno nespremenjeni (Baumeister 2004: 134).

Štulhofer v prvih dveh postavkah zaznava jasno kontradiktornost. Relacijski model sicer »čustveno legitimira žensko spolnost (seksam, torej ljubim), po drugi strani pa negativni družbeni status ženskega spolnega kapitala priznava, da je ljubezen relativno krhka legitimacija spolnega užitka« (Štulhofer 1999: 5). Serijska monogamija, ki smo ji priča danes,

z vprašanjem »'koliko jih je preveč za moje' srce postaja sodobni izvor nelagodja v (seksualni) kulturi« (Štulhofer 1999: 6).

Ker je za ženske značilna višja erotična plastičnost, so imele specifične družbene in kulturne spremembe večji vpliv na spreminjanje njihove spolnosti. Raziskave (Laumann et al 1994) so pokazale, da sta na spreminjanje ženske spolnosti močnejše in pomembnejše kot na spreminjanje moške spolnosti vplivala instituta religije in izobrazbe.

Izobrazba je tako pozitivno povezana s spolno permisivnostjo, saj spodbuja k večji dovzetnosti za vstop v intimnejše ali manj vsakdanje spolne prakse. Za ženske višja stopnja izobrazbe pomeni močnejši občutek avtonomije v odnosih z moškimi, daje pa jim tudi več nadzora nad lastno spolnostjo. Za ženske z višjo izobrazbo je tudi verjetneje, da se bodo posluževale oralnega in analnega seksa, izkušale istospolno ljubezen, uporabljale kontracepcijo in sodelovale v raznolikih spolnih praksah. Razlike v stopnji izobrazbe so pri moških glede na pestrost spolnega udejstvovanja zanemarljive (Baumeister 2004: 134). Na žensko spolnost vpliva tudi zaposlitev, saj imajo z lastnim, prisluženim denarjem bolj neodvisen družbeni položaj kot nezaposlene gospodinje. Tako so zaposlene ženske v spolnem vedenju permisivnejše, kar se odraža v višji stopnji izkustva manj običajnih spolnih praks.

Višja stopnja vpletenosti vere v družbeni kontekst povečuje spolno restriktivnost. Danes je to vidno v nekaterih južnih državah Evrope, kot sta Grčija in Portugalska. Tu so tradicionalne spolne razlike med moškim in žensko še vedno ostro zarisane v družbenem življenju (Sandfort v Hubert 1998: 114). Nadzor nad žensko in njeno spolnostjo je namreč bil (in je še v državah, kjer ima vera veliko vlogo) vedno povezan z njenim statusom, močjo in državljanskimi pravicami. Prav tako je nadzor nad žensko spolnostjo večji v patriarhalnih družbah in v družbah, kjer je ime ter ugled družine povezan z družbeno močjo (Schwartz in Rutter 1998: 74). Za verne ženske je tako manj verjetno, da se bodo posluževale različnih in manj vsakdanjih spolnih praks (Baumeister 2004: 134).

Raziskave so tudi pokazale, da se spolnost posameznikov razlikuje tudi glede na to, v kako naseljenih območjih živijo. Tako imajo ljudje, kjer je višja stopnja urbaniziranosti, več izbire in možnosti pri iskanju spolnih partnerjev. Prav tako so ti ljudje v svojem spolnem iskanju permisivnejši in imajo pozitivnejši odnos do manj pogostih spolnih praks (Sandfort v Hubert 1998: 114). Prav tako je dokazano, da se v primeru selitve v drugo državo z drugo kulturo

ženska spolnost (verjetno prav zaradi visoke erotične plastičnosti) spremeni bolj kot moška (Baumeister 2004: 134).

Raziskave so nadalje pokazale, da je zgodnja ali poznejša iniciacija v svet spolnosti pokazatelj tipa spolnega življenjskega stila. Tisti, ki s spolnimi odnosi začnejo pozneje, imajo ponavadi manj partnerjev. To velja tako za ženske kot za moške. S starostjo pri prvem spolnem odnosu je povezana tudi pogostost spolne aktivnosti – pri tistih, ki so začeli prej, so spolni odnosi pogostejši. To velja za moške, a malo manj za ženske. 'Naprednejši' udeleženci raziskave se tudi večkrat poslužujejo različnih oblik spolnosti, kot so oralni, analni seks idr. Incidenca je spet enaka tako za moške kot za ženske. Ti imajo očitno kompleksnejše in pestrejšo spolno življenje in tudi večjo željo po njem (Kontula in Bozon v Hubert 1998: 58-59). Prav tako je verjetneje, da se bodo v primerjavi s starejšimi kohortami manj pogostih spolnih tehnik posluževale mlajše kohorte, saj so liberalne spremembe na njih močnejše vplivale (Sandfort v Hubert 1998: 113). Kot pa se za zaton tradicionalnosti na področju spolnosti spodobi, v mlajših starostnih skupinah danes prvi spolni partner po večini tudi ni več nekdo, komur bi se človek zavezal do konca življenja (Kontula in Bozon v Hubert 1998: 55).

Pestrost različnih spolnih praks je poleg starosti pri spolni iniciaciji odvisna tudi od števila partnerjev. Kot kažejo raziskave, sta ta dejavnika tudi pokazatelja intenzivnosti posameznikovega spolnega zanimanja. Tako bodo posamezniki, ki so zgodaj začeli s spolno kariero, imeli spolne odnose s svojim stalnim partnerjem pogosteje, tudi ko bodo starejši. Podobno velja za ljudi z obsežnim številom spolnih partnerjev. Močnejši spolni interes se bo tudi verjetneje izrazil v prakticiranju manj pogostih in nevsakdanjih spolnih tehnik (Sandfort v Hubert 1998: 113).

Laumann ugotavlja, da tudi trendi spolne izkušnosti kažejo krčenje razlik med moškimi in ženskami. Dekleta, ki so na začetku osemdesetih let 20. stoletja dopolnila 18 let, so bila skoraj štirikrat bolj izkušena kot ženske, ki so 18 let dopolnile v začetku petdesetih. Pri fantih in moških, upoštevajoč isti starostni razpon, je bila stopnja izkušnosti skoraj enaka (Laumann 1994: 328). Kljub temu pa je še vedno pri ženskah bolj kot pri moških videti nižjo konsistentnost med njihovim splošnim odnosom do spolnosti in tistim, kar bi uresničile. Tako npr. razmišljajo o istospolnih pustolovščinah, nezvestobi, različnih spolnih tehnikah, vendar je povezava med razmišljanjem in udejanjenjem šibka. Po drugi strani so moški bolj predvidljivi. Baumeister meni, da moški lahko predvidi svoje spolne odzive, saj prihajajo

globoko iz njega, medtem ko so ženski odzivi podvrženi trenutnim okoliščinam, kar dokazuje njihovo visoko erotično plastičnost (Baumeister 2004: 135).

Spremembe v odnosu ljudi do spolnosti pa se niso mogle zgoditi čez noč. Moški ženske so in jih še vedno doživljajo skozi priučene spolne skripte (Schwartz in Pepper 1998: 81). Tako danes raziskovalci ugotavljajo, da gre morda prav v teh iskati razloge za razlike med moško in žensko spolnostjo. Gagnon in Simon spolne skripte definirata kot zbir naučenih pravil, ki ljudem pomagajo neko situacijo prepoznati kot spolno in jim služijo kot navodila za primerno vedenje. Moška spolna skripta tako moškim v spolnih srečanjih predpisuje aktivno vlogo, medtem ko ženska spolna skripta ženskam predpisuje pasivno vlogo (Gagnon in Simon 1973 v Hubert 1998: 113).

Štulhofer glede tega navaja pomembnost primarne socializacije pri oblikovanju ženske spolnosti. Ugotavlja, da se standardni spolni stili ali spolni konformizem, ki odgovarja dominantnemu družbenemu pogledu na 'spolno dostojno žensko', pojavlja pri starejših ženskah, tradicionalno vzgojenih v družinah nižjega družbenega stanu. Nestandardni spolni stili, svobodna spolnost, ki se zoperstavlja družbeni kontroli ženske spolnosti, pa se pojavlja pri mlajših ženskah, ki so bile vzgojene v netradicionalnem duhu (Štulhofer 1999: 10-11, 14). Evropske longitudinalne študije spolnega vedenja kažejo razliko v odnosu do tovrstnih spolnih stilov. Medtem ko je v severnejših delih Evrope prisoten egalitarni pogled na spolnost moških in žensk, je v južnejših predelih še vedno moč zaznati močno prisotnost dvojnih standardov, osnovanih okoli razlik v družbenih spolih (Bozon in Kontula v Hubert 1998: 47).

Da se stvari vendarle spreminjajo, kažejo trendi v smeri izginjanja razlik med ponotranjenimi spolnimi skriptami (Oliver in Hyde 1993 v Hubert 1998: 113). Tako so na primer dolgo časa kot tisti, ki dajejo povod za spolnost, prevladovali moški, sedaj pa raziskave kažejo, da so se jim približale tudi ženske. Raziskovalci menijo, da je to znak naraščajočega poželenja med mladimi ženskami (Kontula in Bozon v Hubert 1998: 54).

Shere Hite ugotavlja, da se je v zadnjih tridesetih letih odnos žensk do njihovega telesa močno spremenil. Pred tem, konec sedemdesetih, so za nezmožnosti doživeti orgazem med spolnim odnosom krivile sebe. Danes menijo, da se partner ne potrudi dovolj. Sebe ne doživljajo več kot tiste, katere glavna naloga med odnosom je zadovoljiti partnerja, ampak zahtevajo vzajemnost pri dajanju in prejemanju užitka (Hite v Tomažič 2006). Rubin ugotavlja, da se je

radikalno spremenil tudi odnos številnih najstnic do spolnosti. Te čutijo, da imajo pravico do lastne spolnosti in do svobodne izbire starosti, pri kateri se bodo spustile v spolne odnose (Rubin 1989 v Giddens 2000: 16, 18). Hkrati Hite opaža, da se moški v povprečju niso kaj veliko spremenili. Še vedno so oni tisti, ki med spolnim odnosom skoraj vedno dosežejo vrhunec, pri čemer se redko potrudijo, da bi ga tudi ženska. Meni, da bi oba morala imeti možnost polnega užitka (Hite v Tomažič 2006). Na splošno raziskave spolnosti kažejo premik k egalitarnejšim in tolerantnejšim predpostavkam o spolnosti, ki se kažejo v rastoči popularnosti poprej ozko prakticiranih oblik spolnih stikov. S procesom kulturnih inovacij in rastoče družbene modernizacije so vzniknili številni raznoliki spolni stili, spolnost pa je zavzela pomembno mesto znotraj individualnega procesa identifikacije (Štulhofer 1999: 4).

Zaradi rastoče pluralizacije spolnih vzorcev, stilov in vedenj, ki se zaradi svoje raznolikosti upirajo kakršnikoli ozkosti definicij, je v socioloških preučevanjih spolnosti mogoče zaznati dve obsežni vodilni struji. Ena obravnava spolnost kot vir užitka, kot polje eksperimentiranja, kjer je pravil malo, spet druga pa jo želi prikazati kot glavnega notranjega dejavnika učvrstitve razmerja, saj zunanjih ni več. Prav tako jo slika kot vzrok za nagel razpad zveze, če ni več izpolnjujoča.

Kakšne spremembe v spolnosti prinaša prvi in drugi trend, si bomo ogledali v naslednjem poglavju.

4. OSVOBODITEV SPOLNOSTI – DESEKSUALIZACIJA SPOLNOSTI?

Prakse osvobajanja spolnosti se manifestirajo kot upor dominantnim skupinam, ki nadvladujejo te procese. »Prav širjenje nadzora« tako Giddens v odgovoru na Foucaultovo mnenje o stopnji dialektičnosti administrativne moči, »ustvarja prostor za mobilizacijo in izravnavanje moči,« saj je družba z razvito institucionalno refleksivnostjo zelo nabita z napetostmi in omogoča oblike osebnega in kolektivnega izražanja, ki v veliki meri spreminjajo področje spolnosti (Giddens 2000: 176-177).

Z izpostavljanjem družbeno determinirane narave spolnosti te prakse omogočajo osvobajanje telesa kulturno pogojenih vzorcev in hkrati pozivajo k odkrivanju novih sfer telesnega užitka, nenehnemu preizkušanju mej subjektivnosti prek eksperimentiranja in izkušenj, da bi se

posameznik znova odkril kot spolno in etično bitje (Weeks 1995: 57). Foucault se tu znova vplete, ko vpelje dva nasprotujoča si fenomena, svobodo spolnih dejanj in svobodo spolne izbire, pri čemer je odločno proti prvi. Svoboda spolnih dejanj bi lahko namreč vodila v ravnanje, ki bi neposredno prizadelo druge, odobrava pa svobodo spolne izbire, saj odpira širok spekter možnosti, svobodo manifestiranja ali nemanifestiranja izbire (Foucault 1982 v Weeks 1995: 58, Weeks 1986: 115).

4.1. REKREACIJSKA SPOLNOST ALI SPOLNOST KOT STABILIZATOR ODNOSA?

V postmodernizmu spolnost postane fragmentirana, razdvojena, oropana osnovnega bistva. Spolne zgodbe, pogledi in fantazije, ki predstavljajo ali grožnjo ali pa skušnjava, o spolnosti govorijo v »[...] 'jeziku presežnikov' in 'hiperbolični blaznosti, so bleščeče, visoko tehnološke in izpopolnjene« (Schmidt in Plummer v Schmidt 1998: 236) in ga upodabljajo kot »'ogromen supermarket neskončnih potencialno razpoložljivih ali nerazpoložljivih izbir'; te plodijo zamegljene in spreminjajoče identitete, tudi spolne [...]« (Schmidt in Plummer v Schmidt 1998: 236). Bech nadaljuje: »Spolnost je stvar spremembe in prekrojevanja, ki se odziva na nenehno kroženje novih in drugačnih stimulansov, /.../, ki preizkuša in prehaja ovire. To je neprepoznavna in nenavadna spolnost, drugačna od tiste poznane in varne. To je površinska spolnost in ne želja po globoki in intimni povezanosti. Je spolnost, ki je stilistično predelana in inscenirana: ni stvar združitve dveh teles in duš /.../ ampak stvar igre (Bech 1997 v Schmidt 1998: 236). Bauman pristavlja, da »metafori za spolnost nista več gon in instinkt ampak iskanje vznemirjenja, dražljajev in razburjenja; cilj nista več sprostitev in spokojnost, ki sledi spolni zadovoljitvi – to je prej nočna mora – ampak neskončnost vzburjenja in razburjenja. [...]. Poželenje ne hrepeni po zadovoljitvi. Poželenje hrepeni po poželenju« (Bauman v Schmidt 1998: 237). V pojavu te divje, neobvladane spolnosti kot igre, vira užitka, ki jo vodi slepa sla, nekateri teoretiki vidijo postmodernizacijo spolnosti (Simon 1996 v Schmidt 1998: 237) oziroma neoseksualno revolucijo, ki bo »proizvedla raznolikost spolnosti in družbenih spolov, o kakršni je lahko prejšnja revolucija le sanjala« (Sigusch 1996 v Schmidt 1998: 237).

Štulhofer razmere povzema v svoji hipotezi postmoderne deerotizacije spolnosti. Ta pravi, da je čas, v katerem živimo, označen z neobičajnim paradoksom – z rastočo normalizacijo spolnih izbir in izginjanjem erotične dimenzije. Opaža, da se o spolnosti nikoli prej ni toliko

govorilo in pisalo kot danes, zlasti ne tako pozitivno in tolerantno. Dominantna kultura in pravna ureditev sta normalizirali nestandardne spolne izbire, ki so bile nekoč stigmatizirane ali kriminalizirane, opaziti je kontinuirano povečevanje spolne svobode. Štulhofer razume eroticizem kot potrebo po ugodju oziroma vzburjenju, izzvan s pomeni, ki transcendirajo fizični vidik spolnega užitka, torej kot konstruktivistično dimenzijo človeške spolnosti. Sodobna osredotočenost na neposredni, koreografiran seks, ki prodaja, tako nujno vodi v demistifikacijo spolnosti in v proces deerotizacije spolnosti, ki spolnost čisti vseh simbolnih in prenesenih pomenov razen pornografskega. Spolni užitek je danes poistoveten z orgazmom (Štulhofer 2002: 73-74).

4.1.1. SPOLNOST KOT POLJE PREIZKUŠANJA IN VIR UŽITKA

Izvorno ima ideja spolnosti kot igre, zabave skozi preizkušanje različnih možnosti korenine v spolni revoluciji v 60. letih 20. stoletja. V njej so aktivisti in njihovi sledilci videli sredstvo upora proti državi in možnost oblikovanja drugačne, spolno svobodnejše družbe. Danes užitek proslavljajoča postmoderna spolnost, torej koncept spolne igre, postaja življenjski slog, ki ni vezan na določeno življenjsko obdobje (Štulhofer v Krasko 2005: 12). Rekreacijska spolnost pa je s sabo prinesla tudi svojo temnejšo plat. Bauman meni, da je najbolj očiten problem postmodernistične spolnosti nenehno izmikanje in nedosegljivost užitka (Bauman 1999).

Razloge za spolno preizkušanje najdemo v raziskavah spolnosti (Prah et. all, 2004, Schmidt 1998), v katerih je mogoče čutiti strah pred dolgočasno spolnostjo. V nekaterih primerih se ta strah sprevrže v obsedeni lov na nenehne stimulanse, pri drugih pa zbudi radovednost in potrebo po preizkušanju. Razlogi za preizkušanje se skrivajo tudi v želji po raznoliki in pestri spolnosti. Pojasnila raznolikosti spolnih želja in praks pa ne gre iskati zgolj na ravni posameznika, temveč je treba upoštevati še pestrost družbenih, normativnih dejavnikov, kot so stopnja izobrazbe, veroizpoved ter okolje bivanja. Tako Sandfort ugotavlja, da ženske z višjo stopnjo izobrazbe prakticirajo manj vsakdanje spolne tehnike, glede na stopnjo prisotnosti vere v družbi se raznolikost v spolnosti zmanjšuje (višja stopnja spolne restrikcije), mesta pa ponujajo več seksualnih modelov, več je tudi priložnosti izkusiti različna spolna vedenja in praks (Sandfort v Hubert 1998: 159, 161). Laumann ugotavlja, da se mlajše kohorte večkrat poslužujejo manj vsakdanjih spolnih tehnik kot starejše (Laumann et all 1994 v Hubert 1998: 160). Štulhofer sklepa, da je temu tako, ker je eksperimentiranje glavni del

adolescentne spolnosti, saj na takšen način mladi preizkušajo različne vzorce in stile ter pri tem iščejo lastno spolno(-e) identiteto(-e) (Štulhofer v Krasko, 2005: 12).

Štulhofer meni, da v osnovi spolnost kot igra ni problematična, če se pojavlja občasno. Problem postane, ko se prelevi v dolgoročno strategijo: »Tistim, ki vztrajajo pri seksu zgolj kot igri, je zelo težko obdržati odnos in ustvariti intimnost, ker seks kot igra zahteva določeno raven intenzitete, ki je ni lahko obdržati z enim in istim partnerjem. Biti mora vedno zanimiv /.../« (Štulhofer v Krasko 2005: 13). Spolnost kot vir užitka je način, kako posamezniki doživljajo spolno življenje, na njem utemeljujejo svoja poznanstva in stike z drugimi. Tovrstna ideja spolnosti je »očiščena intimnosti in s tem globlje čustvene povezanosti,« kar se nekaterim zdi problematično, drugim pa predstavlja edini način oblikovanja intimnosti in čustvene povezanosti v super hitrih postmaterialističnih in globalnih časih (Štulhofer v Krasko 2005: 12).

Čeprav spolnost kot igra že zdavnaj ni več samo domena najstništva in adolescence, je v tem življenjskem obdobju še vedno močno prisotno tovrstno raziskovanje, preizkušanje in iskanje identitete. To je pokazala raziskava, ki jo je asist. dr. Bojana Pinter, dr. med., specialistka porodništva v sodelovanju s 15 ginekologi iz vse Slovenije na vzorcu 2380 dijakov osemindesetih srednjih šol izvedla spomladi 2004. Ugotovili so, da se dobra polovica dijakov za prvi spolni odnos odloči manj premišljeno, zaradi priložnosti (dobrih 25 %), radovednosti (12 %) ipd, čustvo, kot je ljubezen, pa je odločilno v 44 % (Pinter et al v Prah 2004: 18).

V primerjavi s podobno raziskavo iz leta 1996 se je delež mladih, ki so v prvi spolni odnos stopili pod vplivom drog ali alkohola, zvišal s štirih na sedem odstotkov, starost pri prvem spolnem odnosu pa se je znižala za okrog eno leto. Pri petnajstih ali šestnajstih je tako spolno aktivnih že skoraj četrtnina dijakov in dijakinj, pri sedemnajstih pa se ta odstotek zviša na več kot 50 % (Pinter et al v Prah 2004: 18). Prav tako več kot polovica mladih verjame, da stalna partnerska zveza ni več pogoj za spolnost, kar je izrinilo ljubezen »s prestola legitimacijskega sredstva intime« (Pinter et al v Prah 2004: 18), več kot devetdeset odstotkov sedemnajstletnikov pa se je že poljubljalo še pred prvim zmenkom. Samski glede na raziskave nimajo zelo razburljivega spolnega življenja, trend pa je zaznati predvsem v porastu zvez za sproti, ki so izrazito seksualne narave in ki se ga poslužuje petina mladih pri enaindvajsetih (Pinter et al v Prah 2004: 19).

4.1.2. SPOLNOST KOT NOTRANJI STABILIZATOR RAZMERJA

Večina spolnosti se še vedno dogaja znotraj partnerskih zvez, a te imajo omejen rok trajanja. Prisotnost nenehne dinamike in menjavanje identitet se odrazi v iskanju partnerja, ki jim mentalno in telesno v tistem trenutku najbolj ustreza. To je obdobje serijske monogamije, kjer partnerstvo traja tako dolgo, dokler je obema lepo. Kot ugotavlja dr. Ivan Bernik: »Bolj kot pada norma, da je treba biti skupaj vse življenje, bolj je pomembna kakovost zveze, kar se kaže tudi v večjih, včasih že nenormalnih pričakovanjih. Mladi hočejo, da strast nenehno na visoki ravni, in se ne zavedajo, da prehaja čez obdobja v intervalih. /.../« (Bernik v Prah 2004: 19). V raziskavah je tako mogoče zaznati strah pred dolgočasno spolnostjo, ker je slednja postala ena od bistvenih vezi med partnerjema, hkrati pa razlog za nagel razpad zveze, meni Bernik (Bernik v Prah 2004: 19). Raznovrstnost, ki jo mladi tako mrzlično iščejo, je postala razlog za eksperimentiranje. Tako je tudi spolnost v stabilnem razmerju postala bolj pisana.

Na tej točki se spolnost kot igra sreča s spolnostjo kot notranjim stabilizatorjem razmerja. Jasne so tudi poteze čistega razmerja, saj je v postelji in tudi drugod prisotno pravilo medsebojnega spoštovanja in uravnoveženosti moči, pri čemer je ob preizkušanju različnih stilov prisoten dogovor (Bernik v Prah 2004: 19).

Še vedno je v družbeni zavesti prisoten mit, da imajo moški raje rekreacijsko spolnost, spolnost kot zabavo in vir užitka, ženske pa se jo poslužujejo iz ljubezni do partnerja (Schwartz in Rutter 1998: 45). Raziskave v ZDA, Kanadi in zahodnoevropskih državah (Velika Britanija, Francija, Italija, skandinavske države) so pokazale, da je ženska spolnost dejansko bolj usmerjena v razmerje, odnos kot moška. Žensko spolno poželenje je osredotočeno na izbrano osebo, potrjujeta pa ga ljubezen in vzajemna strast. Pokazalo se je, da žensko spolno poželenje prej naraste pri osredotočenosti na osebo, ki jo ima rada, kot pa pri osebi, s katero bi lahko potešila takojšnjo potrebo po spolnem olajšanju (Hatfield in Rapson 1996 v Schwartz in Rutter 1998: 45).

Vendar pa so Laumann in drugi v raziskavi, ki so jo izvedli leta 1994, ugotovili, da 40 % vprašanih moških in 47 % vprašanih žensk uživa v spolnosti v razmerju. V primerjavi s 34 % moških in 19 % žensk, ki uživajo v rekreacijski spolnosti, je spolnosti v razmerju naklonjena večina vprašanih. Razlika postane še očitnejša, če odstotkom preferiranja spolnosti v odnosu ob bok postavimo vabljenost spolnosti z neznancem (ženske 1 %, moški 4 %) ali vabljenost

skupinskega seksa (14 % moških, 1 % žensk) (Laumann et al 1994 v Schwartz in Rutter 1998: 46). Schwartz in Rutter navajata raziskavo iz sedemdesetih let 20. stoletja, ko je bila vodilna fantazija moških in žensk seksati z nekom, ki ga imajo radi. Sledila je fanatizija o seksu z neznancem, ki je pri moških dvakrat pogostejša. Ženske bolj kot moški namreč neznanca prepoznavajo kot nič kaj seksi nevarnost. Če bi se ženske znebile strahu potencialne zlorabe in brutalnosti v tovrstnih spolnih srečanjih, bi bile njihove fantazije verjetno drugačne (Hunt 1974 v Schwarz in Rutter 1998: 53). V primerjavi z Laumannovo raziskavo vidimo, da razmere ostajajo bolj kot ne enake tudi dvajset let pozneje.

Za spolnost kot notranjega stabilizatorja zveze je značilno, da gre za težnjo po iskanju intimnosti, razvoj zaupanja, zavezanost, medsebojno razkritje, čustveno izmenjavo in skupno zgodovino (Giddens v Schmidt 1998: 230). Giddens meni, da so ti dejavniki pomembnejši od iskanja spolnega zadovoljstva. V svojih ugotovitvah trdi, da se spolni impulzi stopijo in pogreznjejo v cilj intimnosti, s čimer spolnost zreducira na delni gon intimnosti (Giddens v Schmidt 1998: 230). V že omenjeni raziskavi Laumann trdi, da »pari, predani trajajočemu ljubečemu razmerju, prevladujejo v spolni pokrajini« (Laumann et al 1994 v Schmidt 1998: 237). Tudi Schmidtova raziskava spolnega življenja študentov kaže, da se je več kot 90 % spolnih odnosov zgodilo v trajajočem ljubezenskem razmerju s stalnim partnerjem, na podlagi česar povzema, da je večina spolnosti omejena na stalno razmerje (Schmidt et al 1998: 237). Prednost razmerja in bivanja skupaj je tudi, da je omogočen hiter dostop do spolnosti, bolj izdelane pa imajo tudi spolne programe, saj poznajo partnerja, njegove želje in potrebe. Samski ljudje pa morajo vložiti veliko več truda v iskanje spolnega partnerja. Vprašljiva je tudi kakovost takšnega spolnega življenja (Schwartz in Rutter 1998: 100).

Na nekliničnem vzorcu študentov Schmidt ugotavlja, da je prišlo do določenih sprememb na področju spolnosti, predvsem v skupini mladih, visoko izobraženih moških in žensk, ki kažejo trende gibanja v smeri postmodernistične spolnosti (Schmidt et al 1998: 237).

V primerjavi z desetletjem prej je serijska monogamija v 90. letih 20. stoletja stopila korak naprej. Razmerja so postala monogamnejša, a bolj serijska. Tradicionalne spolne razlike so izginile ali pa se celo obrnile – od 80. let prejšnjega stoletja ženske svojo prvo spolno izkušnjo v povprečju doživijo prej kot moški, porasel je trend spolnosti pred poroko, prav tako pa so ženske v številu spolnih partnerjev rahlo v prednosti pred moškimi. Prišlo je do ostrega upada števila ljudi, ki svoje preference omejujejo izključno na nasprotni spol. Odstotek spremembe

je zopet višji pri ženskah. Pomembno se je spremenil tudi odnos do samozadovoljevanja, saj je sprejeto kot polnopravno spolno dejanje. Slednjega ljudje pospešeno prakticirajo vzporedno s in ne glede na pogostost spolnosti v razmerju. Zaradi tega Schmidt meni, da je to znak osvobajanja spolnosti od ljubezni. Kaže tudi, da imajo neodvisnost, domiselnost in raznolikost v spolnosti trenutno visok položaj.

Preučevana skupina poudarja zabavni vidik spolnosti – dajanje in prejemanje užitka, vznemirjenje, igranje s poželenjem je tisto, kar šteje. Bauman navaja izjavo študenta: »Spolnost ima mesto pred smučanjem in to nekaj pove« (Bauman v Schmidt et al 1998: 238).

Kljub tem pomembnim spremembam Schmidt ugotavlja, da so težnje k postmodernistični spolnosti veliko bolj prisotne v diskurzih spolnosti in ne toliko v resničnih življenjih (Schmidt et al 1998: 238). »Spolnost«, kot pravi Simon, »ima lahko mnogo zunanosti in preoblek. Mi smo verjetno postali preveč navajeni ene same, ki je postala uniforma: genitalno draženje, zaželjeno izmenično, sočasno ali zaporedno, ponavadi s pripadnikom nasprotnega spola in sam spolni odnos, kar je privedlo do nečesa, čemur psihoanaliza pravi propad poželenja« (Simon 1996 v Schmidt 1998: 239). Spolnost, osvobojena vnetega iskanja skritih pomenov, je postala demistificirana.

5. ŽENSKÉ REVIJE

Po osamosvojitvi je zaradi spremembe politično-ekonomskega družbenega sistema v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v Sloveniji prišlo do pluralizacije trga medijev. V trinajstih letih (od 1990-2003) se je na trgu pojavilo več kot dvajset novih ženskih revij. Slednje so skupaj s tistimi z več desetletno tradicijo (*Naša žena, Jana*) povsem primerljive s tujimi, saj imajo značilno strukturo in občo zastopanost različnih vsebin, kot so odnosi, spolnost, moda, kulinarika ipd. (Legan 2004). Tovrstne revije so

»nastale kot normativna komunikacija, ki je paternalizirala bralke in jim predpisovala primeren način življenja in vedenja. [...] imajo eno najpomembnejših vlog v konstrukciji ženskosti v sodobni zahodni družbi. [...] praviloma konstituirajo ženske kot homogeno skupino in predpostavljajo skupno žensko izkustvo, ne glede na razlike v izobrazbi, kulturnem, ekonomskem in socialnem kapitalu« (Luthar 1999: 433).

Prvo slovensko žensko množično občilo je izšlo v 2. januarja 1897 v obliki podlista tržaškega časnika *Edinost* (Štular Sotovšek 1997), kar daje vedeti, da žensko čtivo ni samo nekaj zadnjih desetletij trajajoča medijska muha. V Sloveniji je bilo tako konec leta 2003 na trgu vsaj 18 revij, primarno namenjenih ženski bralki (Legan 2004: 140).

Razvoj različnih medijskih oblik je vedno potrebno gledati skozi prizmo kulturnih, družbenih, gospodarskih, političnih in s tem ideoloških sprememb. A kljub temu, kot opaža Jerca Legan, znotraj ženskih revij še vedno lahko govorimo o »enotnih vsebinskih smernicah, ki so se ohranile do danes« (Legan 2004: 27). Kot pravi Ros Ballaster, je zgodovina ženskih revij povezana z zgodovino moderne patriarhalne konstrukcije ženskosti ter hkrati z zgodovino moderne reprezentacije in diskurzov ženskosti (Ballaster 1991: 43-44).

5.1. MEDIJSKA REPREZENTACIJA SPOLA

Pojem reprezentacije obsega načine ustvarjanja pomenov skozi podobe in jezik, ki se nanašajo na vrsto družbenih dogovorov in ki nastajajo v skladu z njihovimi ustvarjalci ter občinstvom. Reprezentacije se tvorijo in krožijo znotraj kulturno specifičnega konteksta pomenov, v katerem poleg domnev, zdravorazumskega razmišljanja in vedenja, idej, vseprisotnih

verovanj, splošnega znanja in popularnih drž domujejo še posameznikove vrednote, znanja in mnenja. Sistem moči ta kontekst pomenov skrbno nadzoruje in mu daje množstvo legitimacij (Swanson 1991: 123). Reprerentacije so povezane s procesom identifikacije; npr. kako definiramo, razumemo in dojemamo same sebe v odnosu do drugih, je odvisno predvsem od drž, ki smo jo osvojili prek kulturnih izkušenj. Ti pomeni, odnosi, ideje se reproducirajo v reprerentacijah, ki ponujajo položaje, prek katerih posameznik ali prepozna, sprejme podobe ali jih zavrača kot nepoznane, drugačne (Swanson 1991: 124).

Prek reprerentacij, ki jih ponujajo mediji, se podoba o lastnem jazu oblikuje s pomočjo občutka prepoznavanja ter zlitja z likom ali njegovim položajem, prek razumevanja njegovih misli, čustev, odzivov in prevzemanja njihovih stališč (Swanson 1991: 125). Medijske reprerentacije se skrivajo za hrptom lika, v skeletu zgodbe, in na tak način nagovarjanje navidezno naturalizirajo (Swanson 1991: 125). Naturaliziranje pomeni, da se prek reprerentacij nek pogled ali neka podoba realnosti legitimira kot bolj normalna, naravna, samoumevna od neke druge (Burr 1998: 52-53). Povedano drugače, mediji nam vsiljujejo podobo o stvareh, do katerih nimamo dostopa, in utrjujejo prepričanja, ki so se skozi zgodovino naturalizirala (Burr 1998: 52). Lep primer za to sta kulturni konstrukt družbenega spola, ki predpisuje, kaj je žensko in kaj moško, ter kulturni konstrukt spolnosti, kar daje vedeti, da spolnost morda le ni identiteta, določena s posameznikovim biološkim spolom (Swanson 1991: 127).

Prek medijskih reprerentacij se tako jasno izrisujejo družbeno pričakovane podobe moškosti in ženskosti, zahtevajoč primerno obnašanje, privlačen videz, določeno lastnino, zaželene čustvene odzive in ambicije (Swanson 1991: 128). Reprerentacija moškega in ženskega torej teče preko sistema značilnih, karakterističnih znakov – telesna višina, barva polti, las in oči, dolžina las, oblika telesa, obleka, make-up, umeščenost v družbeni kontekst, značajske lastnosti, vedenje itd. – ki prispevajo k posameznikovem definiranju položaja znotraj tovrstnih in podobnih kategorij ter ponujajo različice moškega in ženskega, definicije spolnosti in njenega izražanja (Swanson 1991: 130). »Medijska reprerentacija spola,« trdi Legan, ko povzema Louisa Althusserja, »je torej vrsta družbeno-kulturnega konstrukta, ki nastaja skozi specifični ideološki aparat – medije. V našem primeru so ženske revije torej oblika medijskega aparata, ki funkcionira z določeno (spolno) ideologijo« (Legan 2004: 35). T. de Lauretis dodaja, da je »konstrukcija spola hkrati produkt in proces lastne reprerentacije« (Lauretis v Legan 2004: 35). Prava, resnična, realna ženska je namreč vedno že

reprezentacija, vedno že kontroverzna konstrukcija, ki se nenehno oblikuje v mediju diskurza, to oblikovanje pa navadno poteka v sferi nezavednega (Hrženjak 2002: 15).

Slednjega ne smemo razumeti napačno. Ženske niso pasivne žrtve medijskih podob, nasprotno, v njih se aktivno prepoznavajo, pa čeprav je njihov odnos do medijskih reprezentacij ambivalenten. Po eni strani jih privlačijo in v njih najdejo ugodje, po drugi pa jih čutijo kot grožnjo in zapoved podrejanja. Ta ambivalentnost potrjuje, da se ženske v medijskih reprezentacijah ženskosti prepoznavajo na nezavedni ravni (Hrženjak 2002: 15).

Mediji se torej ne poslužujejo pasivnega odsevanja objektivne realnosti, ampak aktivno gradijo, konstruirajo medijsko realnost (Drame 1992: 852). Ta predstavlja »izbrano in ponujeno podobo s strani akterjev množičnih medijev, ki oblikujejo in posredujejo določene segmente sveta, vsakdanjega življenja, simbole in podobe, ki lahko v očeh posameznikov zavzamejo pozicijo realnosti in vplivajo na njihovo percepcijo sveta.« (Bašić 1996 v Čmaj 2003: 10). Mediji na tak način »dajejo ljudem, odnosom in stvarjem določene, omejene pomene in naracije, ki jih prikažejo kot zdravorazumsko razumevanje sveta. Kar ni v skladu s splošnim mnenjem, je odklonsko« (Zoonen 1994: 38), nenormalno, plašeče. Ker pa so pomeni večinoma definirani znotraj ustaljenih, določenih, trdno zamejenih kategorij (Swanson; 1991: 130), so reprezentacije lahek plen samopozicioniranja stereotipov, ki so, kot pravi Vid Pečjak, »izredno vztrajna verovanja, za katere ljudje ne rabimo empiričnih dokazil.« (Pečjak 1995: 52). Noreene Janus meni, da so stereotipi po značilnostih podobni ideologiji, saj so hkrati (navidezno) resnični in (v resnici) napačni (Janus 1997: 22).

Kot oblika institucionalizirane komunikacije mediji torej nikoli niso nevtralni obveščevalci, saj skozi vizualne in tekstovne vsebine aktivno posredno ali neposredno konstituirajo reprezentacije naslovljenih subjektov in vplivajo na odnose med njimi. Današnji ustvarjalci medijskih vsebin gredo po poti dobička, zato so ti odnosi v večini podrejeni komercialnim vsebinam, ki prodajajo dominantni ideološki sistem, kapitalizem. Informiranje o družbenoaktualnih temah je za ustvarjalce posledično drugotnega pomena (Legan 2004: 28).

5.2. DISKURZ - PODALJŠANA ROKA IDEOLOGIJE

»Diskurz se nanaša na vrsto pomenov, metafor, reprezentacij, podob, zgodb, trditev itd., ki skupaj gradijo določeno različico dogodkov. [...] nanaša se na točno določen način reprezentacije teh dogodkov.« (Burr 1998: 48). Predstavlja konceptualni okvir, znotraj katerega govorimo o določenem pojavu in služi oblikovanju fenomenov našega sveta (Burr 1998: 49). (Medijski) diskurz ponuja reprezentirano sliko realnosti, nastopa kot nekakšen glasnik reprezentacij, je njihov osnovni gradbeni element.

Določen diskurz se oblikuje znotraj diskurzivnega konteksta, to je znotraj nekega konceptualnega okvira, v katerega je vtkan jezik. V tem smislu diskurz predstavlja okvir, konceptualno kuliso za interpretacijo izraženega (Burr 1998: 50). Tudi posameznikova identiteta je plod kulturno razpoložljivih, dinamično prepletajočih se diskurzov – diskurza starosti, družbenega spola, izobrazbe, spolnosti, umestitve v družbeni kontekst in drugih (Burr 1998: 51).

Diskurzi imajo močne ideološke implikacije in kot taki sodelujejo pri reprezentaciji in konstrukciji družbe (Kuhar 2002: 93): »v medijih imajo moč definirati samo nekatere skupine, politične, ekonomske, etnične ter spolne, ki postavljajo dominantni diskurz in ustvarjajo umetni red, ki stališč ne spreminja, temveč jih le reprezentira« (Zoonen 1994: 39). Te skupine imajo interes ohraniti družbeni status quo pod krinko mnoštva pisanih, nešteto možnosti in izhodišč nudečih diskurzov – tako se na primer za prevladujočim medijskim diskurzom heteroseksualnost skriva namera o slikanju nenaravnosti in umazanosti istospolne ljubezni, izkrivljenosti nekaterih spolnih dejanj (perverzije) in nenazadnje naturaliziranost dvojnih spolnih standardov patriarhalne družbe (Burr 1998: 52). Tako tudi branje ženskih revij poteka »v kontekstu vplivov dominantne ideologije in diskurza« (Ballaster 1991: 39).

Kot meni Mayra Macdonald, je diskurz pomembno orodje, ki odkriva povezanost jezika s položajem družbene moči žensk (Macdonald 1995: 47). Foucault meni, da je

»konstrukcija in rekonstrukcija moči skozi diskurz del neizbežnega procesa življenja; je bitka, ki se nadaljuje npr. pri definiranju spolne identitete sebi in drugim /.../. Medijski diskurzi se ne razlikujejo od načinov govora in razmišljanja, ki obstajajo v družbi, ampak selektivno promovirajo nekatere, medtem ko druge zavračajo« (Foucault v Macdonald 1995: 47).

Z ohranjanjem in širjenjem le določenih diskurzov se vzpostavlja družbena hegemonija. »Hegemonija je sistem gledanja in razmišljanja o svetu, ki ni nastala skozi tiranijo, ampak skozi zmago prostovoljne odločitve, da je to dobra oziroma naravna pot razumevanja realnosti. V hegemoniji so ideologije naturalizirane in postanejo del splošnega znanja« (Macdonald 1995: 224).

Prevladujoči diskurzi tako žensko še vedno predstavljajo, reprezentirajo kot čustveno, iracionalno in intuitivno bitje (Burr 1998: 53), ki potrebuje zaščito in vodstvo s strani močnejšega, agresivnejšega in (predvsem) racionalnega moškega. V »ideologiji spola namreč ženska nastopa kot reprezentacija, kot objekt, zunaj nje pa kot zgodovinsko bitje in subjekt realnih odnosov« (Lauretis v Legan 2004: 36). To pomeni, da »mediji, odsevajoč neenakopravno delitev moči med spoloma, ponujajo in s tem utrjujejo lažno in napačno podobo žensk, medtem ko so resnične, realne in prave ženske nekaj povsem drugega« (Hrženjak 2002: 15). To se dogaja, ker ženske zaradi obstoječih odnosov moči v (še vedno) patriarhalni družbi nimajo ne možnost ne sredstev prikazati svoje resnične podobe v medijih (Hrženjak 2002: 15).

5.2.1. MANIFESTACIJA IDEOLOŠKEGA APARATA PREK SPECIFIČNIH DISKURZOV ŽENSKIH REVIJ

Prvi, ki so povezali spol in ideologijo, so bili t.i. »marksisti-feministi«, meneč, da se spolne razlike ustvarjajo skozi sisteme reprezentacije (Legan 2004: 36). Ženske revije so namenjene ženskam, zato uporabljajo značilno medijsko govorico, s katero ohranjajo obstoječo družbeno delitev vlog. Tradicionalne, dolgoletne ženske revije (*Naša žena, Jana*), posameznico nagovarjajo kot žensko, mater, gospodinjo, ki ji je najpomembnejša skrb za druge in zato troši predvsem za gospodinjstvo (Legan 2004). V teh revijah je še vedno prisotna dominantna in konsistentna podoba ženskosti, ki korenini globoko v tradicionalnih predstavah ter vrednotah: ženska kot shramba, domena zasebnega, družinskega, ženska v kontekstu družinskega nasilja, revščine, bolezni in skrbi za druge (Ballaster 1991:10). Te še vedno slikajo podobo aseksualne, vsem razdajajoče se matere.

Po drugi strani pa se je s pojavom ženskih revij s specializiranimi vsebinami (*Cosmopolitan, Eva, Gloss, Vogue*) v ospredje prebila ženska kot estetski spol - potrošnica. Svobodna, lepa,

samozavestna, spolno privlačna, neodvisna posameznica, »ženska kot podjetnica, poslovna ženska, intelektuala« (Legan 2004:12), ki ji je prvenstvena skrb zase, za svoje potrebe in užitke, zato troši za svoj videz ter dobro počutje. Vendar pa, kot meni Ballaster, podobe v teh t.i. lifestyle revijah niso konsistentne z dejanskimi življenjskimi stili in potrošniškimi vzorci večine bralk (Ballaster 1991: 11). Norma pretirano poudarjene seksualnosti, ki jo prinašajo tovrstne revije, predstavlja jedro, okoli katerega se je konstituiral današnji dominantni model ženskosti. Osredotoča na belo, heteroseksualno pripadnico srednjega razreda, na njene uspehe v karieri, videzu, odnosih ter usklajevanju vsega tega (Ballaster 1991: 9). Na ženske se obračajo z značilno medijsko govorico, ki prinaša smernice za načine in tehnike ženskega bivanja danes, osredotočajo pa se predvsem na odnose in telo (Hrženjak 2002).

Z diskurzom, ki ženske naslavlja ali kot ženo, mater, gospodinjjo ali kot intelektuala, podjetnico, političarko, ženske revije poleg ohranjanja družbenih delitev vlog sočasno skrbijo še za prodajanje komercialnih podob in pomenov, ki bralke umestijo v homogeno skupino – potrošnice, po drugi strani pa jih segmentirajo na podlagi individualnih oziroma skupinskih interesov – bralke kot najstnice, študentke, podjetnice, gospodinje, matere itd (Legan 2004: 28, 67).

Kot meni Althusser, so ženske revije tisti družbeni teksti, ki svojo ciljno publiko, bralke, zapirajo v ideologijo kapitalizma (Althusser v Legan 2004: 33). Posledično Althusser trdi, da je »diskurz specifično strukturiran kot (ideološko) sporočilo, ki apelira na svojega sprejemnika, in s tem posameznika, ki se ujame v njegove mreže, interpelira v subjekt (Althusser v Legan 2004: 30). Z drugimi besedami, »konstitucija« subjekta je uspešna, ko se slednji prepozna v posrednem ali neposrednem ideološkem naslavljanju, torej ko je uspešno praktično prenašanje interpelacije, tj., ko naslavljanje ne zgreši svojega naslovnika (Legan 2004: 30). Kostrukcija spola se tako odvija »skozi različne tehnologije spola in institucionalne diskurze, z močjo nadzora družbenih pomenov, ki reprezentacijo spola producirajo, promovirajo in uveljavljajo (Legan 2004: 36).

Po drugi strani Foucault razkriva tri moduse objektivizacije, ki človeka preobrazijo v subjekt, v podložnika nekoga drugega in v priklenjenost na lastno identiteto (Foucault v Hrženjak 2002: 23-28):

1. Ločitvene prakse: ločitev revij, ki obravnavajo 'ženske' vsebine, od drugih splošnih, 'spolno nevtralnih' revij. Iz nediferencirane množice na podlagi 'objektivnih' fizičnih in

psihičnih lastnosti posesajo posamezne družbene skupine ter jim ponujajo izhodiščne točke njihove družbene in osebne identitete.

2. Znanstvene in strokovne klasifikacije: opazovanje in klasifikacija družbenih skupin glede na obstoječe družbene normative.
3. Tehnike samoopazovanja in samodiscipline, torej tehnike 'skrbi zase' pomenijo regulacijo odnosa subjekta do samega sebe, krepitev lastne identitete z nenehnim samoopazovanjem. Ne prihajajo 'od zunaj', pač pa temeljijo na aktivni samodejavnosti.

5.3. DISCIPLINIRANJE TELESA KOT NADZOR NAD ŽENSKO IN NJENO SPOLNOSTJO

Trditev, da se kot ženska ne rodiš, ženska postaneš (Beauvoir v Ballaster 1991: 12), vodi v paradoks, da se naravna ženskost lahko doseže samo s trdim delom (Ballaster 1991: 14) na discipliniranju telesa in duha. Prepletenost uredniških in oglaševalskih vsebin daje ženskemu spolu nov kulturni pomen in podobo »sodobne, osveščene in neodvisne potrošnice, ki z iskanjem zrcalnih podob v fantazijskem svetu idealiziranih ženskih likov prostovoljno sodeluje v lastnem družbenem podrejanju« (Hrženjak 2002: 11). Discipliniranje telesa in s tem tudi spolnosti kot pomembnega vidika človekove intime je namreč po Foucaultu »osrednji medij, s katerim prek znanstvenih diskurzov deluje sodobna oblast /.../. Moderna oblast deluje razpršeno po vseh ravneh družbenega življenja in se realizira v vsakdanjih odnosih med ljudmi /.../« (Foucault v Hrženjak 2002: 16). Hrženjak meni, da so v dandanašnji družbi ženske revije učinkoviti medij, ki s sklicevanjem na znanstveni diskurz in v službi kapitala deluje v funkciji discipliniranja ženskega telesa – ženska postaja subjekt potrošnje, zunanje podobe, skrbi zase (Hrženjak 2002: 17). Zaradi odsotnosti formalne institucionalne avtoritete – oblasti – se ustvarja vtis, da je tovrstna produkcija ženskosti v celoti prostovoljna, če ne celo naravna. Ta, kot jo imenuje Hrženjak, disciplinirajoča oblast regulira odnos posameznice do lastnega telesa in kulturno povzdignjene podobe 'prave' ženskosti, je hkrati povsod in nikjer. Je institucionalno nevezana, anonimna, široko razpršena (Hrženjak 2002: 29).

Poleg znanstvenega v produkciji specifičnih tipov teles sodeluje tudi popularni diskurz s tehnikami samonadzora in samodiscipline (Hrženjak 2002). Biti ženska namreč še vedno pomeni biti opazovana – Berger pravi, da se ženske kažejo in moški delujejo (Berger 1972 v

Čmaj 2003). Moški gledajo ženske, te pa gledajo same sebe, ko so gledane. To določa tako večino odnosov med moškimi in ženskami kot odnos žensk do njih samih. Moški oziroma moško je torej nadzornik ženske, kar žensko spremeni v objekt (Berger 1972 v Čmaj 2003: 23). To je mogoče zato, ker »medijske podobe ženske pomagajo pri naturaliziranju moškega pogleda v vsakdanjem življenju. Ženske kulturni konstrukt moškega ponotranjijo, tako da postane njihov osebni« (Berger 1972 v Legan 2004: 112). Kot pravi Legan, ženske revije »promovirajo diskurz, skozi katerega se ženska lahko prepozna kot objekt gledanja, ki pa ni 'nevtralna aktivnost'« (Legan 2004: 113), saj v sodobni zahodnjaški kulturi prevladujeta presežno ukvarjanje z vidnimi podobami, ki zajema ženske, in nadzorovanje tega pogleda, ki je domena moških (Legan 2004: 113). Revije ponujajo vpogled v klasifikacijo trenutnih družbenih idealov ter ponujajo nasvete, kako jih le najhitreje osvojiti (Legan 2004).

Še več, pri discipliniranju telesa ter spolnosti ženske je prisoten »užitek, ugodje, dobro počutje, celo občutek moči in avtonomije in poudarjeni občutek ženskosti in identitete« (Hrženjak 2002: 30). Glede na to, da najpomembnejše in najprestižnejše položaje v politiki, znotraj gospodarskih in medijskih korporacij itd. še vedno zasedajo moški, je discipliniranje ženskosti na način užitka in z zavestjo avtonomije »nadvse prefinjeni mehanizem in najbolj ekonomična oblika nadzora in regulacije ženskosti – to je ženska, ki pri svojem samonadzoru in samoregulaciji uživa« (Hrženjak 2002: 30).

6. COSMOPOLITAN – NOVODOBNA ŽENSKA BIBLIJA

Prvenstveno je *Cosmopolitan* začel izhajati že leta 1886 kot revija za celo družino. V zgodnjih izdajah (1889-1905) je bil poudarek na leposlovju, ko pa je leta 1965 uredniške vajeti v roke

Slika 6.1 in 6.2: Izvirnik¹ in današnji »Cosmo«²

prijela Helen Gurley Brown, se je oblikovna in vsebinska struktura revije popolnoma spremenila. Treba je bilo namreč ustaviti padajočo naklado. *Cosmopolitan* je postal ženska "lifestyle" revija, ki je ženskam omogočil vpogled v nekaj, česar prej niso poznale – v »svet drznega, aktivnega življenjskega stila, optimizma v stilu 'vse je mogoče'« (Vendramin 2002: 78). Ponudil jim je novo normativno podobo ženstvenosti, ki jo je izenačil z mladostnim videzom, ambicijo, uspehom v poslovnem in zasebnem življenju (Ballaster 1991 v Čmaj 2003: 17) – in najpomembnejše – z žensko, ki je dobila pravico do upravljanja z lastno spolnostjo ter užitki. »Bodi resna, ampak seksi,« je slogan (Ballaster 1991 v Čmaj 2003: 17), ki je vzpostavil podobo odločne, vztrajne in k cilju orientirane individualistke. Ta se osredotoča na osebna in spolna razmerja, ki potrjujejo njeno ambicioznost in spolni apetit (Vendramin 2002: 85).

¹ Glej literaturo.

² Prav tam.

Na slovenski trg je *Cosmopolitan* pod uredniško taktirko Lidije Petek prišel septembra 2001. Licenčna revija, katere izvirnik izdaja ameriška medijska korporacija Hearst Magazine International, je kategorizirana kot revija za mlade ženske, obračajoč se na predvsem žensko občinstvo od 18 do nekje sredine trideset let. Ima 55 edicij v več kot sto državah, njena naklada je 2.982.000, bere pa jo 17.041.000 bralk in bralcev (*Cosmopolitan*, oktober 2005: 88). Revijo je Jerca Legan v svoji knjigi označila kot »servis za ženske, z nasveti in idejami pomaga ženskam, da se zavedajo sebe in svojih napak. [...] je več kot revija, pomeni tudi statusni simbol. [...] tudi način življenja« (Legan 2002: 26).

Filozofija revije deluje ne glede na kulturne, prostorske, socialne in podobne razlike. V izbrani duhovni javnosti ji je uspelo oblikovati starostno, socialno, vizualno, mentalno uniformen ženski subjekt, ki je izrazito seksualiziran (Vendramin 2002: 90). Brez slednjega in brez trdno vzpostavljene kolektivnosti, solidarnosti, občutka bližine, razumljenosti, ki jo dosega z načinom svojega upovedovanja ter nagovarjanja bralke v psevdointimnem jeziku, *Cosmopolitan* ne bi mogel preživeti (Vendramin 2002).

6.1. PODOBA ŽENSKE V COSMOPOLITANU – COSMO BEJBA, ZABAVNA IN NEUSTRAŠNA INDIVIDUALISTKA

Elemente, ki določajo podobo ženske v *Cosmopolitanu*, je mogoče razvrstiti v tri osnovne sklope:

- a) Lepota/lepotičenje/moda – nagovarjanje ženske kot potrošnice in namigi, kako pritegniti pozornost zaželenega samca
- b) Romanca – čustveni vidiki razmerja, vzpostavljanje ter utrjevanje razmerja moči med moškimi in žensko
- c) Spolnost – skupaj s prvima dvema prevladujoči in vodilni princip revije, normativno heteroseksualna spolnost.

(Vendramin 2002: 87).

Cosmopolitan ženskam ne prodaja revije, pač pa znamko, ki jo razume kot »zbir reprezentacij in vrednot, ki niso trdno vezane na točno določeni produkt« (Machin in Thornborrow 2003: 455). Ta znamka temelji na treh temeljnih vrednotah: neodvisnost, moč, zabava, ki se nanašajo na reprezentacijo točno določenih družbenih praks, ki se jih ženske poslužujejo:

delo, spolnost, odnosi, zdravje, lepota in moda (Machin in Thornborrow 2003: 455, 459). Delo in spolnost pa sta tisti dve dejavnosti, ki poglavitno označujeta 'Zabavno Neustrašno Žensko' (Machin in Thornborrow 2003: 458). Namreč, ženska v reviji je tista, ki je bolj kot h tehničnim, kreativnim ali k mentalnim sposobnostim nagiba k družbeni interakciji. Ženska je v osnovi sama in se mora znajti sama – ali pa pleza po družbeni lestvici z razveseljevanjem in/ali manipulacijo drugih z močjo lastnega telesa ter spolnosti, ki definirata žensko dejavnost, moč in neodvisnost (Machin in Thornborrow 2003: 468).

6.2. SPOLNOST KOT ELEMENT NADZORA NAD MOŠKIM ALI PRILIKA O ŽENSKI POD KLJUČEM LEPOTNEGA IDEALA

Ženska spolnost je v *Cosmopolitanu* postavljena v ospredje, pravi Wolf,

»Zamenjala je mitologijo o materinstvu, domačnosti, pasivnosti; a tu ne gre za kakršnokoli žensko spolnost, pač pa za spolnost, ki je neposredno povezana z lepотно industrijo, 'lepoto' kot tržnim blagom – 'lepотно pornografijo'« (Wolf v Vendramin 2002: 88-89).

Ženska izkušnja spolnosti je torej tesno prepletena z ideologijami in čustvi, povezanimi s svojo podobo ter skrbjo, ali podoba ustreza predpisanemu idealu (Vendramin; 2002: 89). Ženska spolnost je v *Cosmopolitanu* vir moči nad moškimi in uspeha na delovnem mestu (Machin in Thornborrow 2003: 460). »Ženska dejavnost je povezana s spolnostjo in telesom, ali da gre za reprezentacijo dela ali ljubezenskega in/ali spolnega razmerja« (Machin in Thornborrow 2003: 460).

Lahko bi dejali, da so ženske revije, kot je *Cosmopolitan*, prevzele vlogo sodobnega svetovalca in spovednika, ki brezsravno kuka med rjuhe. Tako kot je bila nekoč med zakoncema v postelji navidezno prisotna Cerkev s svojimi prepovedmi in zapovedmi, tako danes *Cosmopolitan* stopa v razmerje s svojimi nasveti za popestritev spolnega življenja. Ženskam svetuje, na kakšen način očarati moškega in kaj storiti, da bo podlegel »*Cosmo*« negovani, oblečeni, nadišavljeni itd »*Cosmo*« bejbi, ki se je odločila, da si vzame, kar ji pripada. Ko plen podleže, se prične »*Cosmo*« zabava s »*Cosmo*« navodili na kakršnem koli seksualnem poligonu, od postelje do klopce v javnem parku, z drznimi igrkami, ki se jih ne bi sramovala niti Mata Hari, ali pa z vzneseno atmosfero v stilu japonskih gejš. Poleg navodil v

tovariško-zarotniški drugi osebi množine, se pojavljajo tudi osebne izpovedi v prvi osebi množine. Te z izrazito seksualno komponento privabijo bralke, ki se z vsebino identificirajo (Legan 2004: 119), ustvarja pa se tudi občutek 'povezanosti' v smislu 'vse smo v istem čolnu, nisem edina, ki to počne, pa čeprav skrivaje' itd. Takšna besedila nudijo pobeg iz marsikdaj neprijetne vsakdanjosti v svet poltenih in vseizpolnjujočih fantazij.

Praznovanje osvobojene in avtonomne ženske spolnosti je seveda dobrodošlo, saj pozdravlja žensko, katere življenjsko poslanstvo in izpolnitev ni več v obliki štedilnika, zahtevnega moža ter tropa vedno lačnih ust. *Cosmopolitan* je revija, ki igra na karto drznosti, celo provokativnosti, ko stavi na spolnost in ženski užitek v njej, na zapeljevanje partnerja, ko priporoča uporabo teh in teh pripomočkov, tehnik ter metod v obliki svetovalnega teksta za bolj izpolnjujoče seksualne prakse (Vendramin 2002: 85).

A bolj ko revija (navidezno) stremi k razbijanju stereotipov o ženski (z reprezentacijo drzne, življenja polne mlade, včasih nenasitne fatalke), bolj jih uveljavlja prav s tem, ko ženske zapira za rešetke lepotnega mita. Slednji in z njim današnja normativna ženska identiteta se prodaja v obliki izdelkov popularne kulture, ki jih posameznica mora imeti, če hoče okusiti "tuzemeljsko" srečo, (kvazi)izpolnitev, zaželenost. Poudarjanje videza žensk je dandanes namreč »postalo odločilni način za družbeno nadziranje ženske seksualnosti« (Legan 2004: 92). Nagovarjanje bralke kot potrošnice se izrazi v izpeljavi ženske kot estetskega spola. Sledi medijsko, torej javno odrejanje spolne identitete, ki temelji na dihotomiji moško – žensko in konstituiranje bralke kot potrošnice izdelkov, storitev za boljši videz (Legan 2004: 125). Spolnost v tovrstnih revijah torej služi kot objekt potrošnje (Legan 2004: 119). Naomi Wolf je ta fenomen poimenovala lepotna pornografija (Wolf v Vendramin 2002: 88).

Z značilnimi jezikovnimi mehanizmi, ki so izpeljani na dveh ravneh, ravni mikronaracije, zajemajoč prvoosebno izjavljanje, kjer avtor ali avtorica besedila v ženskih revijah sporoča skozi t.i. žensko perspektivo, kar pa že spada v polje makro naracije (Caldas - Coulthard v Legan 2004 118), avtorice ustvarjajo in oblikujejo imaginarni »virtualni svet, ki pomaga pri konstituiranju in ohranjanju kontradiktorne ideologije družbeno definirane ženskosti in seksualnosti« (Legan 2004: 19). To nameravam dokazati v empiričnem delu, kjer se bom posvetila kritični diskurzivni analizi svetovalnih prispevkov za boljšo in udarnejšo spolnost.

7. KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA

Kritična diskurzivna analiza (KDA) je interdisciplinarni pristop k preučevanju besedil, ki kot predmet opazovanja jemlje jezik kot obliko družbenega izkustva, pri čemer poskuša razgaliti ideološke podtöne diskurzov (Fairclough 1995, Teo 2000). Ti podtoni so postali tako naturalizirani, da jih razumemo kot običajne, sprejemljive in naravne značilnosti diskurzov. (Teo 2000).

V osnovi je KDA hiper- oziroma supralingvističen pristop, saj tehta širši diskurzivni kontekst ali pomen, ki se nahaja v ozadju slovnične strukture – pozornost namenja političnemu in ekonomskemu okviru uporabe in ustvarjanja jezika. Utemeljena je na podlagi neenakega dostopa do jezikovnih in družbenih virov. Ti so namreč institucionalno nadzorovani (Fairclough 1995).

KDA je torej analiza odnosa med dvema stranema uporabe jezika, družbeno oblikovanega in družbeno oblikujočega (Fairclough 1995: 55). Uporaba jezika v kateremkoli besedilu je »vedno istočasno sestavljena iz družbenih identitet, družbenih odnosov ter sistema vedenja in verovanja. Tako vsako besedilo po svoje prispeva k oblikovanju teh družbenih in kulturnih vidikov« (Fairclough 1995: 55). Uporaba jezika je torej sočasno »konstitutivna v dogovorjenih, družbeno izpogajanih načinih, ki omogočajo reprodukcijo in ohranjanje obstoječih družbenih identitet, odnosov in sistemov znanj ter verovanj in v načinih tvorjenja, ki pripomorejo k njihovemu preoblikovanju« (Fairclough 1995: 55). Fairclough namreč meni, da »diskurz kot nosilec ideologije določa mesto udeležencev v smislu vsebine (kaj je tema), odnosa (kako so definirani odnosi in interakcije govorcev) in identitete (kakšen je subjektivni položaj govorcev v interakciji)« (Fairclough v Čmaj 2003: 36).

KDA s svojimi metodami razkriva, kako se dogaja, reproducira ter ohranja zloraba družbene moči, položaj dominantnih družbenih skupin in neenakost. Z drugimi besedami, moč neke družbene skupine se večja z zmožnostjo nadzorovanja mišljenja in delovanja članov drugih družbenih skupin. Ta sposobnost nadzorovanja odpira vrata privilegiranega dostopa do redkih družbenih virov, kot so vpliv, denar, slava, znanje, informacije, kultura ter vsekakor do različnih oblik družbenega diskurza in sporočanja (Dijk 1998). KDA se posebej osredotoča na zlorabo nadzora nad diskurzom z motivom nadzorovanja kognitivnega sistema in delovanja ostalih družbenih skupin, kar je seveda v interesu vladajočih struktur. S tem se

ohranjajo in reproducirajo obstoječe dominantne strukture ter hegemonija. Nadzor nad družbenimi reprezentacijami depriviligiranih skupin za KDA predstavlja samo središče zanimanja. Tovrstni nadzor lahko namreč pomembno vpliva tako na vedenje in znanje, kot tudi na družbeno skupna mnenja in verovanja (drža, ideologija) neke skupine (Dijk 1998).

7.1. KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA SVETOVALNIH ČLANKOV O SPOLNOSTI V COSMOPOLITANU

Kako se v reviji vzpostavlja in ohranja zdravorazumski, soglasni, sporazumni pogled na žensko spolnost, bom pokazala s kritično diskurzivno analizo svetovalnih prispevkov o spolnosti. Analizirala bom prispevke, ki so bili objavljeni v rubriki Gorita srce in telo od februarja 2005 do marca 2006. Vzorec obsega 14 revij s skupno 30 analiziranimi članki, v katerih sem iskala diskurzivne značilnosti na ravni besed oziroma besednih zvez. V tovrstnih člankih se medsebojno prepletajo tri vrste diskurzov, diskurz, ki prepisuje in odreja, psevdoznanstveni diskurz in psevdointimni diskurz (Erjavec 2004). Črke v oglatih oklepajih označujejo vsako posamezno revijo *Cosmopolitan*, iz katere sem izbirala članke za analizo. Tako [A] pomeni februar 2005, [B] pomeni marec 2005, do [M], ki pomeni marec 2006.

7.1.1. DISKURZ, KI PREDPISUJE IN ODREJA

Tovrstni diskurz zmanjša zapletenost obravnavane teme na preproste nasvete, na polje prepovedanega in polje dovoljenega ter med njima postavi jasne meje. Revija skozi tovrstni diskurz ustvarja slepilo, da lahko pomaga izboljšati spolno življenje, a le v primeru, da bralke sledijo nasvetom (Erjavec 2004). S sočasnim nastopanjem pisateljice članka kot avtoritete in prijateljice, ki nagovarja bralko kot laično nevednico, je proces naturalizacije 'normalnega' spolnega življenja sklenjen (Erjavec 2004). Predpisovalni in odrejevalni diskurz uporablja besedilne prijeme, kot so sama makrostruktura svetovalnih člankov, velelni naklon, obvezujoče modalne glagole, besedišče, ki predpisuje in govorno dejanje (Erjavec 2004).

7.1.1.1. MAKROSTRUKTURA SVETOVALNIH ČLANKOV

Najbolj opazna značilnost svetovalnih člankov je njihov zgovoren naslov, ki pod tančico "žgečkljivosti" daje slutiti, kaj si bralke lahko obetajo od vsebine. Sledi mu vodilo, ki nastopa kot krajša obrazložitev in razširitev naslova: »Seks v maskah: V predpustnem času zaigrajta igrice v novih vlogah, v katerih se še nista preizkusila in ki vaju bodo v norem pustnem času še posebej vzburile« [A] »Ali je fafafa ... seks? Je 'felatio' oz. 'fafanje' res pravi seks oziroma kaj ta nikogaršnja zemlja, na kateri je vse dovoljeno, sploh je? [B], »101 njegov vroči seks nasvet« [I]. Sam članek je vsebinsko členjen s podnaslovi, ki v nekaj besedah kot nekakšno vodilo ali moto sporočajo, kaj sledi. Ti najbolj pripomorejo k ustvarjanju iluzije preproste rešitve sicer kompleksne teme spolnosti ter so velikokrat oštevilčeni. Številke ponazarjajo stopnjo napredka oziroma zahtevnosti vsakega naslednjega koraka: »1. dan: Pripravite ga na najbolj nore počitnice«, »2. dan: Pozor! Roke stran!«, »3. dan: Pohoten poobedek«, »4. dan: Z dotiki do ekstaze« [...] »8. dan: Zasebna zajčica«, »9. dan: Temperaturne skušnjave« [...] »14. dan: Veliki finale« [D]. Nasvet avtorice v vsakem podpoglavju tega članka, ki parom svetuje, kako naj popestrijo svoj počitniški seks, še dodatno poenostavi problem, saj obljublja veličastno seksualno predstavo, če se le bodo upoštevala pravila. Makrostruktura torej poenostavlja temo spolnosti in izraža pripravljenost pomagati ter svetovati pri »zagatah« (Erjavec 2004).

7.1.1.2. VELELNI NAKLON

Z uporabo velelnega naklona se jasno kaže razmerje med sporočevalcem in sprejemnikom – avtor svetuje, razlaga in upoveduje s položaja avtoritete, moči, pri čemer bralka nastopa kot pohlevni, uka željni akter (Erjavec 2004). Ta sistemska asimetrija, kot ta odnos imenuje Fairclough (Fairclough 1989: 126 v Erjavec 2004), se ustvarja prav z velelniki, katerih uporaba implicira položaj moči upovedovalca, saj ta razpolaga z informacijami in napotki, kako do dobrega seksa. S temi dobrinami nevedna bralka seveda ne razpolaga. »Zagotovite si, da najprej pride vam!« [A], Nikar ne dopustite, da postanete njegova senca.« [C], »Naj te je zapustil on ali ti njega – ni pomembno!« [F], »Pa ne tam spodaj, packa!« [G], »Naj se ob tebi počuti udobno! Bodi zanimiva!« [L], »Ne tuhtaj!« [J]. Velelni naklon se največkrat, skorajda ekskluzivno, v novinarstvu pojavlja v tovrstnih svetovalnih člankih (Erjavec 2004). Najti ga je mogoče vpetega tako v samo jedro besedila, kot tudi v naslovih in podnaslovih:

»Seks mora biti vedno spontan! Stiki z bivšimi so prepovedani!« [K], »Ker se njegovim malim stiskam ne posveča nihče, saj sam nikoli ne bo priznal svoje negotovosti, je čas, da zanj poskrbiš ti!« [L].

7.1.1.3. MODALNI GLAGOLI

(Ne) morati, (ne) smeti, (ne) moči so tipični predstavniki modalnih glagolov, ki v sebi implicirajo avtoriteto in tako avtor-ica z njihovo uporabo ter vpeljevanjem obveze nastopa neposredno s položaja moči, s katerega poučuje in daje napotki nevednicam (Erjavec 2004). Tako kot velelnike jih je mogoče najti povsod v besedilu, podnaslovih in naslovih: »Pri vlogi šolarke morate obvezno dajati videz nedolžne mlade dekline (z dvema čopkoma), on pa je dobri profesor.« [A], »Zakaj... si morata ustvariti lastne rituale« [E], »V postelji moraš biti vedno seksi, Ne smeš biti preveč egoistična, Nikakor ne smeš razkazovati svojih ... kehm, kehm ... obilnejših predelov, Ne smeš reči NE« [F]. »Da bosta popolnoma uživala, se morata s partnerjem zadeve lotiti lahkotno;« [L], »Saj ni treba, da se vama zgodi vse, kar lahko vajin odnos dokončno raznese.« [K].

7.1.1.4. BESEDIŠČE, KI PREDPISUJE

Besedišče pomoči je izrazita značilnost *Cosmopolitanovih* svetovalnih člankov, ki se najočitnejše kaže v bogati, obilni uporabi sopomenk in sorodnih pomenov, kar ustvarja občutek (pre)obsežnosti (Fowler in Kres 1979, van Dijk 1991 v Erjavec 2004). Kot meni Erjavec (2004), je ponavljanje glagola *pomagati* in iz njega izpeljanega samostalnika pomoč »najbolj neposredna in najizrazitejša oblika besedne kohezije.« »[...] Cosmo vam bo pomagal pregnati 'slabo' navado velikega števila deklet – molčanje.« [Č], »Cosmo ti tokrat razkriva najglobljo govorico telesa, s katero ti fant sporoča, česa si tisti hip najbolj želi.« [G], »Cosmo ti svetuje, kako (podobno je dresuri pasjega mladička) boš najlažje dosegla, /.../.« [H]. Besedi *pomoč* in *pomagati* sta velikokrat domiselno preoblečeni v besede, kot so *razkriti*, *svetovati*, *predlog*, *namig* ipd..

Z uporabo normativnih besed omejevanja se vrši predpisovanje dovoljenega in prepovedanega, kar implicira avtoriteto: »NIKOLI ne uporabljajte zob, razen če vas on prosi za to, Nikakor nepričakovano ne trzajte z boki /.../, Ne grabite je za ušesa, kot bi bili ročaji« [B], »Ne pij in ne seksaj« [E], »Strogo prepovedano.« [G], »6 pravil, ki jih moraš v razmerju

obvezno prekršiti.« [K]. Najbolj očitna normativnost se tako kaže v uporabi besed *prepovedano, prestopok, primerno, sprejemljivo* (Erjavec 2004).

Obstaja še tretja skupina besed, ki se nanašajo in združujejo pomen normalnega ter s tem ustvarjajo zdravorazumski pogled na žensko spolnost (Connell 1979 v Erjavec 2004). To so besede tipa *vsi se zavedamo, jasno je, ponavadi, večina, vsaka* itd.:

»Zagotovo je za vsako žensko nekaj najlepšega /.../« [C], »Znano je, da nekaterim dekletom /.../, Veliko žensk namreč goji posebne fantazije do /.../, Služabnica oz. hišna pomočnica je ponavadi oblečena v /.../« [A], »Vsaka izmed nas je že doživela, da se je fant trudil in trudil /.../« [F], »Dejstvo je, da fantje obožujejo /.../« [K], »Veliko žensk je namreč prepričanih, da /.../« [L].

Z uporabo tovrstnih zdravorazumskih besed avtor-ica »naturalizira *Cosmopolitanovo* definicijo normalnega ženskega spolnega vedenja« (Erjavec 2004), to je, kaj je za žensko spolnost dopustno, dovoljeno in kaj prepovedano.

7.1.1.5. GOVORNA DEJANJA

S tovrstnim prijemom se konstruira občutek, da avtor-ica nasvet podaja v trenutku, ko bralka bere revijo, zato gre za neposredno nagovarjanje. S tem se ustvarja tudi občutek osebne interakcije. Ta besedilni mehanizem se močno spogleduje s psevdointimnim diskurzom, ki ga bomo spoznali v nadaljevanju. Govorna dejanja zopet postavljajo avtorja-ico na avtoritativni položaj, s katerega lahko predpisuje, bodisi z uporabo obljub, prošenj, ukazov, opozoril, predlogov, zahtev ipd. (Erjavec 2004): *»Zato Cosmopolitan predlaga /.../« [A], »Navodila, ki bi ga ob vzpostavljanju zdravega partnerskega odnosa morala upoštevati oba. Pravilo št. 1 vsakega razmerja, pa naj gre za ljubezenski ali prijateljski odnos, je spoštovanje.« [F], »Hm, o moških lahko vsakič izveš kaj novega, če bereš Cosmo.« [K], »Kam torej na zimski zmenek? Tukaj je nekaj predlogov zate in zanj!; Cosmo razkriva tvoje najgloblje mesene dvome. Vse (ampak res popolnoma vse) je sprejemljivo.« [L].*

Občutek neposrednega dajanja nasvetov preko dozdevne neposredne interakcije »naturalizira ideologijo ženske spolnosti, ker implicira sodelovanje, sporazum, simetrijo moči in znanja med udeleženi, s čimer naturalizira tudi zdravorazumsko pojmovanje ženske spolnosti.« (Erjavec 2004).

7.1.2. PSEVDOZNA NSTVENI DISKURZ

Cosmopolitan v svojih svetovalnih člankih na temo spolnosti uporablja statistike, izsledke raziskav ter javnomnenjskih glasovanj, izseke iz resničnega življenja in navajanja mnenj strokovnjakov ter izvedencev, s čimer si gradi in vzdržuje avro verodostojnosti, zanesljivosti, merodajnosti (Erjavec 2004). Z njim konstruira in predvsem legitimira lasten pogled na žensko spolnost (Erjavec 2004), saj je prav znanost tista, ki je zmožna ponuditi verodostojno razlago in izkušeno vodstvo med ostrimi čermi človeške naslade. Kot pravi Stone, »znanstveno izkustvo samo je konkretizirano in idealizirano in znanost sama je tista, ki trdi, da je ona izključni način dostopa do Resnice, mogočnejši kot katerikoli drug epistemološki sistem.« (Stone 1993: 301 v Erjavec 2004). Stone tudi trdi, da se mora katerikoli sistem verovanj sklicevati na znanstveno potrditev, da je upravičen (Stone 1993 v Erjavec 2004).

7.1.2.1. STATISTIKE IN JAVNOMNENJSKA GLASOVANJA

Ti služijo kot normativno ogrodje, znotraj katerega se na podlagi prevladujočega večinskega mnenja o spolnem vedenju, pridobljenega z raziskavami in javnomnenjskimi glasovanji ipd., definira in legitimira normalno žensko spolno vedenje. Vendar je merodajnost teh postopkov vprašljiva, če vzamemo v obzir kritike tovrstnih glasovanj, saj avtorji, kot so Habermas, Bourdieu, Herbs idr., trdijo, da tovrstne raziskave niso nič drugega kot golo zrcalo idej novinarjev ter elite (Erjavec 2004). Vsekakor je sklicevanje na številke in odstotke študij, raziskav ipd. še vedno najmočnejši in najpreciznejši gradbeni ter vezni element v ogrodju kredibilnosti:

»Cosmopolitan in Men's Health sta izvedla skupno anonimno anketo, v kateri je 83 odstotkov moških priznalo, da so vsaj enkrat v postelji zaigrali orgazem, 29 odstotkov pa hlini orgazem kar nekajkrat na mesec. [...] Vendar je 90 odstotkov vprašanih prepričanih /.../. [E], »[...] Estrogen pomaga očistiti kožo in naredi prsi bolj polne, kar z reproduktivnega vidika privlači samce. Raziskava, ki so jo izvedli na Univerzi Newcastle v Angliji, je celo dokazala, da smo v tem obdobju bolj privlačne tako ženskam kot moškim.« [C], »Veliko število študij je pokazalo, da je najbolj pogosta ženska fantazija ta, da bi svojo seksualnost podredile svojemu moškemu.« [J].

Številke in odstotki so velikokrat predstavljeni poudarjeno (različne barve tiska), izstopajoče (masten tisk), v samostojnih okvirčkih na izraziti barvni podlagi, ki jih ločuje od besedila:

»Kako pa reči 'ljubim te'? 40% fantov to izstrelji, 20% jih ponovi za tabo, 10% jih načrtuje, 30% jih molči (Cosmo internetna raziskava).« [J], »Le 22 odstotkov anketiranih moških meni, da niso ustrezni partnerji za poroko in si je zato tudi ne želijo. Rezultat so dobili z nacionalnim projektom na ameriški univerzi Rutgers.« [Č], »14 odstotkov žensk je pri samozadovoljevanju že uporabilo katero od seks igračk. 16 odstotkov žensk se samozadovoljuje ob gledanju porno filmov. Neki ženski je v štirih urah prišlo 200-krat. Tipičen ženski orgazem traja od 6 do 10 sekund.« [E].

7.1.2.2. IZSEKI IZ RESNIČNEGA ŽIVLJENJA

Preslikava določenega izkustva iz resničnega življenja, na katerega se aplicira znanstvena ugotovitev ali mnenje strokovnjaka, nastopa kot pomembno sredstvo nadzora, s katerim se ustvarja zaželeni pomen in aktivira ustrezno znanje, ki omogoča razumevanje (Erjavec 2004). »Zasebno, intimno življenje je predstavljeno kot znanstveno poročilo, ki odraža resničnost, in kjer je vse zabeleženo, raziskano ali osebno priznано. Izseki iz resničnega življenja služijo kot dokazi, kar preskrbi verodostojnost in ima realistični učinek. Nastopajo kot modeli 'primerne' obnašanja v primeru srečanja s podobno situacijo in služijo normativnim namenom« (Erjavec 2004). Največkrat izseki iz resničnega življenja nastopajo kot serija izjav različnih ljudi. Za večjo verodostojnost in poistovetenje so poleg imena dodani tudi starost, poklic ter občasno tudi kraj bivanja:

»Mislim, da je iskrenost zelo sorodna z intimnostjo. Zato bodita stooostotno iskrena en do drugega pred, med in po seksu. Predvsem pa ne pozabita povedati, kaj vama je pri seksu všeč in kaj ne. Anja, 21.« [H], »Mojco sem srečal na gala prireditvi. Ko smo se potem družili, sem prišel do nje, jo obrnil k sebi in ji rekel: 'Hočem, da si moja punca.' Tako zelo mi je bila všeč, da sem bil prepričan, da mora biti moja. Bil sem zelo vztrajen, nisem se pustil odgnati. Pozneje mi je priznala, da je bilo to najlepše dvorjenje v njenem življenju. Jan, 34.« [J].

Uporabljena imena so slovenska, kar implicira bližino, skupno ali podobno izkustvo, s čimer je doseganje stopnje zaželenega obnašanja najoptimalnejše. A glede na dejstvo, da je večina tovrstnih člankov prevedenih iz tujih *Cosmopolitanov*, so velikokrat preprosto zamenjana s slovenskimi. Kredibilnost se zaradi tega tu znajde na zelo tankem ledu.

7.1.2.3. NAVAJANJE MNENJ STROKOVNJAKOV IN IZVEDENCEV

Nanašanje na izvedenca kot vira informacij in poenostavljena interpretacija znanstvenih odkritij oziroma imitacijo znanstvenega diskurza *Cosmopolitan* uporablja za konstrukcijo in legitimacijo svoje ideologije normalne ženske spolnosti (Erjavec 2004).

Večinoma avtorji-ice svoje trditve podpirajo in overijo z dve- do tri stavčnimi citati strokovnjakov:

»Moč točke Š boš še poudarila, če boš med seksom 'splezala na vrh', privila svoje telo ob njegovo in drgnila svoj 'gumbek ekstaze' ob njegovo sramno kost. Če sta v misijonarskem položaju, poskrbi, da boš imela noge čim bolj skupaj, nato pa začni krožno migati z boki. Altmanova pravi: 'Medtem, ko se bo on v tem položaju premikal not in ven, bo ščegetavček še dodatno in neposredno stimuliran. To lahko povzroči trenje med tvojimi sramnimi ustnicami in klitorisom, kar poskrbi za povečan užitek.' Altmanova še priporoča, da se v pasjem položaju in ko si na vrhu, po gumbku Š božaš sama ali pa zaprosiš njega za tovrstno pomoč. Zagotovo bo takoj za.« [G].

Včasih trditve avtorjev-ic zamenjajo izseki iz resničnega življenja, ki so v nadaljevanju ovrednoteni s stališča strokovnjakov:

»29-letna Marina, ki je pred dvema mesecema zapustila Marka, priznava, da jo je ljubezen tako zasušnjila, da sta njen razum in volja povsem zatajila in na koncu ni imela ne moči ne volje, da bi o čemer koli odločala. On jo je le poklical in že je odhitela k njemu. Bila je dobesečno zasvojenost z njim in je potrebovala 'svoj dnevni odmerek'. Prišla je k njemu in ko sta se objela, je napetost čudežno popustila. Psihologi pravijo, da gre v takšnem primeru za zasvojenost s čustvi oziroma odnosi, ki je pogosto posledica škodljivega in nezrelega razmerja. [E], »Znanstveniki trdijo, da moški pomislimo na seks vsakih 15 minut.« [I], »Raziskave kažejo, da potenje pozitivno vpliva na spolno življenje. [F].

A Erjavec meni, da se tovrstno nanašanje na psihologe, izvedence, strokovnjake brez imen uporablja, ko ni na voljo nobene ustrezne teorije ali nobenega strokovnjaka. Zato si jih avtorji-ice preprosto izmislijo (Erjavec 2004).

Delna in poenostavljena interpretacija je najbolj očitna v citiranju avtorjev popularnih knjig za samopomoč in drugih psiholoških različic, ki razlagajo spolno vedenje na skrajno poenostavljen način:

»Seksologinja Carol Altman, avtorica knjige Bodi sama svoj spolni terapevt, je prepričana, da si pogosto sama preprečiš 'sladko eksplozijo'; seveda nezavedno, pa vendar. 'Tvoj orgazem

je odvisen od tebe,' dodaja Carol, 'ne zanašaj se le na partnerja in ne pričakuj, da ti ga bo on kar 'priskrbel.' [G], »Cynthia Gentry, avtorica priročnika *Knjiga o orgazmu*, je prva namignila na novo seksualno številko in povedala: 'Položaj 77 je ime dobil po tem, kako sta videti telesi obeh partnerjev, ko sta enkrat združeni v tem položaju.' [...] 'S tem manevrom se spremeni naklon penetracije, ki njemu omogoči neposreden dostop do sprednje vaginalne stene, kjer se nahaja tvoja točka G,' še pove Cynthia.« [J].

Navajanje naslova knjige in v nekaterih primerih celo založbe pod krinko citiranja pa že posega v sivo področje hibridnih sporočil oziroma prikritega oglaševanja.

7.1.3. PSEVDINTIMNI DISKURZ

Z imitacijo prijateljskega, zaupnega nagovarjanja *Cosmopolitan* uspešno ustvarja iluzijo neformalne, osebne in intimne interakcije (Fairclough 1995 v Erjavec 2004), kar posledično vodi v ideološko podprto naturalizacijo načina predstavljanja dejanskosti (Fowler 1991: 57 v Erjavec 2004). Z uporabo psevdointimnega diskurza, ki implicira bližino, sodelovanje, sporazum, recipročnost, simetrijo moči, znanja in ga kot takega ni treba dokazovati, ter ustvarjanjem iluzije konsenza o osnovnih predpostavkah reševanja problemov v spolnosti ter konsenza okoli predstavljenega problema revija izravnava razliko med institucionalnim diskurzom ženskih revij in intimnim, osebnim diskurzom bralk (Erjavec 2004). S tem je kanal za pretok ideološke agitacije sprejemljive ženske spolnosti odprt – odeta v plašč zdravorazumskega pojmovanja se neopazno vtihotapi v in preplete z navidezno nedolžnim in dobronamernim nasvetom. To je omogočeno z uporabo neposrednega naslavljanja, intimnega besednjaka, nagovarjanja (besedami stika) in nejezikovnimi elementi.

7.1.3.1. NEPOSREDNO NASLAVLJANJE

Naslavljanje v drugi osebi ednine in drugi osebi množine v povednem, velelnem ali vprašalnem naklonu ustvarja iluzijo prijateljstva, bližine in služi kot most med diskurzivnim prepadom (Fowler 1991: 47 v Erjavec 2004): »Preizkusi nekaj vročih trikov za nepozabno predigro. Z zvijačami mu pomagaj vzpostaviti zaupanje do lastnega telesa /.../.« [L]. »Izmenično sesaj in liži.« [J], »Predstavljamo ti sočne trike: od poredne karte z igrami do /.../. 6 pomembnih vprašanj, s katerimi si boš odgovorila na vprašanje, ali /.../.« [F], »Preveri

šest drugačnih pristopov k predigri, pisanih predvsem za njegov užitek v predposteljnem draženju.« [M],

Neposredno naslavljanje omogoča in krepi proces identifikacije (Erjavec 2004) – zaradi uporabe druge osebe množine bralka ni interpelirana le kot posamezna oseba ampak tudi kot del širšega duhovnega občinstva, ki misli, čuti, diha in vibrira v skupnem ritmu vsebin svetovalnih člankov. Z uporabo prve osebe množine se ustvarja občutek »vse smo v istem čolnu«, torej občutek povezanosti, solidarnosti, pomoči in prijateljstva (Fairclough 1989 v Erjavec 2004): »*Ta neokusen trend smo raziskali in vas želimo o njem poučiti.*« [D], »*Pomagajte si tako...; Razumite vrhunce in padce svojega libida ter določite dneve maksimalne pohotnosti – in vaše spolno življenje bo dobilo nova krila.*« [C].

7.1.3.2. INTIMNI BESEDNJAK

Uporaba intimnega besednjaka je najbolj vidna v (pre)obilni in ponavljajoči se uporabi določenih besed oziroma v uporabi barvitih sopomenk. Pogoste so tudi sočne metafore, ki »preobražajo in rekonceptualizirajo pomen in izkušnjo« (Lakoff 1987, Goatly 1997 v Erjavec 2004): »*celuloidni seks, intimna, romantična seansa*« [C], »*palača užitkov, vroča tematika*« [L], »*poskok tempa, pilotirala boš celotno akcijo*« [K], »*maratonski seks, urgentno stanje, duet občutkov*« [M], »*tempelj erotike, brlog užitka*« [I]. »*Erotični epicenter, glavna stvar, skupno gnezdece*« [H]. Kot meni Erjavec, »metafore, ki se nanašajo na posteljno dejavnost, konotirajo spolno dejavnost, metafore nočne dejavnosti pa spolnost, skrito pred dnevno svetlobo in očmi« (Erjavec 2004).

Kot opaža Erjavec, *Cosmopolitan* uporablja besede z močnimi ideološkimi podtoni, kar je lastno samo njemu – slednje ustvarjajo iluzijo intimne povezanosti med revijo in bralkami, saj si delijo nekaj, kar je skupno samo njim (Erjavec 2004). To so ekspresivne besede ali besedne zveze, ki bodisi označujejo dejanje, osebo, telesne predele in podobno: »*moj korenjak*« [L], »*gumbek sreče, možganska avtocesta*« [J], »*pokvarjena packa, koren, seksi vroča zapeljivka, ročno obdelovanje, živalski poljub, metuljevo šviganje, dišeči vrt*« [I], »*intimnostni koeficient, seksi gugalnica*« [H].

Te besede vzpostavljajo občutek sporazuma med upovedovalcem in naslovnikom, ki sodelujeta v tem 'intimnem pogovoru', kar implicira zdravorazumski pogled na spolnost (Erjavec 2004).

7.1.3.3. BESEDE MEDOSEBNEGA ODNOSA

Za pritegnitev pozornosti se v besedilu *Cosmopolitanovih* svetovalnih člankov znajdejo tudi besede, ki jih sicer uporabljamo v medosebnih interakcijah, kadar hočemo nekaj poudariti ali kadar preprosto rabimo mašilo: »No, menim, da je tu kakršna koli razlaga tu popolnoma odveč.« [H], »Poudarek je na novega in ne na boljšega. Razumeš? Pomembno je, da on ne...; »Čas je, da zadeve umiriš.« [G], »Prosim lepo, si k sebi pripeljala očija, od katerega pričakuješ, da ti bo kupil še enega medvedka, ali ljubimca, s katerim se želiš pošteno dati dol?« [I], »Vzameš mobi, meni, sporočila, napiši: 'Želim si te'. Opravljeno. Po službi ga pričakaj doma.« [K], »Zagotovo si že doživela, da ti je prišlo skoraj s svetlobno hitrostjo.« [H].

Z uporabo tega prijema *Cosmopolitanu* uspeva naturalizirati ideologijo ženske spolnosti, saj se upovedovanje odvija v navideznem intimnem prostoru, kjer je prisotno sodelovanje, sporazum in recipročnost (Erjavec 2004).

7.1.3.4. NEJEZIKOVNI ELEMENTI

Nejezikovni element se v besedilu pojavi, ko želi avtor-ica nekaj zapisati točno tako, kot je izrečeno (Fowler 1991 v Erjavec 2004). V tej vlogi najpogosteje nastopajo medmeti, ki izražajo določeno čustveno razmerje do upovedanega: »Grh, aaa, mmm, misliš tako? /.../« [J], »Mmm, gotovo boš hotela še! O moj bog, kaj se dogaja? Uaaaaaaa, to je noro!« [F], »Brrr...« [K].

7.1.3.5. NEPOLNOPOMENSKI, KRATKI, ODREZANI STAVKI, PASTAVKI

To orodje povsem oponaša pogovorni jezik, saj je osvobojeno strogih skladenjskih pravil (Erjavec 2004): »Poglej, pogrej, pojej. Oh, ubožci.« [M], »Najboljše pravilo: ni pravil!« [K], »In izstrelitev.« [L], »Dobesedno.« [G], »Ekstatično.« [J], »Prihaja, prihaja ... odide.« [H].

Vzpostavlja občutek neposrednega zaupnega prijateljskega pogovora, ki služi kot skrito gnezdo ideoloških smernic ženskega spolnega vedenja.

8. DISKUSIJA

Zahteva po legitimni pravici žensk, da same nadzorujejo in uravnavajo svoja telesa v seksualnem in reproduktivnem smislu zunaj ali znotraj zakona, brez strahu stigme, nasilja in neželene nosečnosti, je postala osrednje gibalno spolne revolucije v šestdesetih letih 20. stoletja. V spolni pokrajini sta iz korenin osvobojene, plastične spolnosti pognala individualizem in osebna avtonomija. To se je izrazilo v spremembah ženske spolnosti, ki so bile mogočnejše in očitnejše kot spremembe moške. Če se danes ozremo nazaj in seštejemo obljube, ki so sladkale ženske v upanju na boljši spolni jutri, vidimo, da spolna revolucija le ni bila tako popolnoma revolucionarna. Mnoge mlade ženske so, oborožene z novimi kontracepcijskimi metodami, vstopile v svet, iščoč spolno in osebno svobodo, želele so enakosti v razmerju, moški pa so po večini nastalo situacijo izkoristili za spolni oportunitizem. Moški, ki so nasprotovali enakosti, so spolno osvoboditev žensk uporabili kot opravičilo za lastno surovost, neotesanost ter degradacijo ženske (Schwartz in Rutter 1998: 81).

Posledica revolucionarnih sprememb je bilo množenje različnih oblik človeških skupnosti neformalnega statusa. Pojavila se je nova oblika idealnotipskega razmerja, čisto razmerje, ki odslilkava temeljno lastnost postmodernističnega konteksta, nestabilnost. Vanj je mogoče vstopiti kadarkoli, ostati v njem dokler je prisotna partnerska simbioza, in iz njega izstopiti, ko ni več izpolnjujoče. Razvili so se raznovrstni spolni stili, ki so postali središče posameznikove spolne identitete in bogata zakladnica navdihov za izražanje lastne spolnosti.

Moderna spolna pričakovanja ženskam agitirajo, da se v postelji s svojim izbrancem prelevijo v strastno in nezadržano ljubimko, na voljo pa nimajo ustreznih novih spolnih skript, kako to izvesti (Schwartz in Rutter 1998: 52). Stare spolne skripte, ki so bile nekoč dane, se namreč razblinjajo v postmodernistični detradicionalizaciji, novih pa ni na voljo. Posameznice in posamezniki si morajo smernice za delovanje in vedenje splesti iz lastnih osebnih biografij ter osamljenosti moralne izbire, kar pa ni vedno lahko. Mnoge ženske zato rešitev tovrstnih frustracij iščejo v medijskih podobah spolnosti, ki preko različnih diskurzov kodificirajo načine in normativno ustreznost spolnega vedenja.

V reviji *Cosmopolitan* je spolnost kot igra, eksperiment, iskanje užitka vidno poudarjena. Večina prispevkov, ki jih lahko najdemo v reviji, vsebuje ali eksplicitno obravnavo spolnosti ali pa seksualne podtone. Čeprav revija po eni strani vzpodbuja ženske k prevzemanju

pobude, k inovativnosti, jih nagovarja k predrznosti in 'pokvarjenosti', se vsa akcija dogaja le znotraj heteroseksualnega razmerja. *Cosmopolitanov* univerzum normalnega in sprejemljivega je s tem močno zožan (Vendramin 2002: 88), saj je obravnavanje istospolnih posteljnih prigod in ostalih spolnih alternativ le za prgišče.

Cosmopolitanovo prikazovanje spolnosti kot rekreacije poudarja obvladovanje spolnih tehnik. Spolno izkušnjo razlaga skoraj izključno »s termini popolne fizične izvedbe, maksimalne intenzivnosti in eksplozivne strasti« (Sigusch v Štulhofer 2002: 74). Tovrstni spolnosti sta odvzeti erotična in čustvena komponenta, kar spolnost dokončno deinstrumentalizira. In če je danes spolni užitek izenačen z orgazmom, potem *Cosmopolitan* s svojimi reprezentacijami zadovoljenih in orgazmično izpolnjenih žensk v svojih napotkih za doseg vrhunca med vsakim spolnim aktom množi frustracije v smislu, 'kaj je narobe z mano, da mi ne pride'. Gre za fenomen, imenovan mcdonaldizacija spolnega užitka (Štulhofer 2002: 74). Gre za trenutnost, iztrošljivost in ponoven odmik užitka, kar ima za neogibno posledico njegovo nenehno izmikavanje in nedosegljivost.

Spolnost, ki temelji na iskanju užitku in preizkušanju, stopa v konflikt z družbeno percepcijo ženske spolnosti. Slednja ženskam normativno dovoljuje spolnost le v heteroseksualnem razmerju s stalnim partnerjem. Ženska z liberalnejšim spolnim stilom in s tem večjim spolnim kapitalom je še danes žrtev stigmatizacije in družbenega neodobravanja. *Cosmopolitan* v tem primeru z globalno vseprisotnostjo pomaga rušiti ta okosteneli vzorec, ko ženske opogumlja, da v preizkušanju odkrivajo, kaj jim je všeč in kaj ne, in oblikujejo individualne spolne stile. Zaplete pa se drugje. V *Cosmopolitanovem* nagovarjanju žensk je mogoče čutiti permisivnost, ki patronizira bralke v smislu »*Seks grehi, ki si jih lahko privoščiš*« [F], a v resnici gre za postavljanje meja, znotraj katerih je bralkam dovoljeno vse. To pa je omejitev na heteroseksualno razmerje. V duhu lažne zavesti moči in vaginalne nadrejenosti moškemu *Cosmopolitan* širi normativ ženske spolnosti, ki pa ni nič drugega kot spreten ideološki konstrukt. Konstrukt, ki se dobrika želji ženske ustreči svojemu moškemu. V tem se vidi jasna kontradiktornost spolnosti, kot jo reprezentira *Cosmopolitan*, saj bralko v eni sapi spodbuja k svobodnejši, neodvisni spolnosti in hkrati zapira za normativne okvire heteroseksualnega razmerja. Prispevki so zasnovani tako, da predpostavljajo moški pogled, težnjo po ugajanju normativom o ženskosti in ženski spolnosti. Veliko manj pozornosti je namenjene ženskim željam in njihovim zadovoljitvam. Upam si celo trditi, da *Cosmopolitan* v svoji obsedenosti reševanja ženske in njenega užitka izpod falične nadvlade žensko degradira in dehumanizira v

spolni objekt za moške, pri čemer promovira uničujoče standarde lepote. Druga skrajnost, ki jo gre opaziti v prispevkih o spolnosti, je, da revija uči ženske razmišljati o moškem kot le in samo spolnem bitju ter kako zreducirati razmerje na goli seks. Raziskave po drugi strani kažejo, da partnerja v razmerju pomembno mesto dajeta spolnosti, osnovani okoli čustvene bližine in vzajemne naklonjenosti.

Cosmopolitan s slikanjem podobe seksualizirane ženske kot edine svobodne ženske za krinko prestavljanja mej prispeva k družbenemu zatiranju žensk (Pennington 2005) in polje eksperimentiranja spreminja v ring, znotraj katerega se človeška samica bori sama proti sebi.

V *Cosmopolitanovih* prispevkih o spolnosti je prav tako v veliki meri mogoče najti poteze čistega (heteroseksualnega) razmerja. Večina spolnosti v reviji je še vedno primarno locirana znotraj bolj ali manj dolgotrajne monogamne zveze. Pri tem je kot normativ postavljeno heteroseksualno razmerje. Raziskave opažajo pojav serijske monogamije, to je, da posameznik po končanem razmerju kmalu stopi v razmerje z nekom drugim. V razmerju je spolnost vsekakor postala bolj pisana, povečala se je ženska stopnja spolne iniciative in pripravljenost preizkušanja različnih tehnik, a raziskave kažejo, da spolnost v družbi le ni tako divja, nebrzdana in pestra, kot jo slika *Cosmopolitan*.

V reviji je mogoče jasno zaznati dihotomijo družbenih spolov, ki se vidi v klasifikaciji 'moških' in 'ženskih' želja. *Cosmopolitan* ženski brez kančka kritične distance zatrjuje, da je njena sreča odvisna od trdnosti in stabilnosti razmerja. To je v nasprotju z individualnostjo in avtonomnostjo, ki jo je ženskam podarila spolna revolucija. Moški je nenehno v središču njene pozornosti, na izbiro pa ima le dve možnosti – ali moškega osrečuje, se mu posveča in razdaja ali pa ga bo izgubila. Vse skupaj se manifestira v že skoraj patološkem lovu na subjekt, ki bo osmisлил njeno življenje – sreča očitno pride z odkritjem in osvojitvijo 'ta pravega'. Če je ženska družbeno definirana kot Drugi (kot objekt) in v sklopu razmerja, ki ga ima z moškim, potem je jasno, da definicije njene spolnosti in lepote temeljijo na moškem in njegovih željah (Pennington 2005). In če podrejenost moškemu očesu predstavlja nadzor (kar vsekakor ga), kam je potem izginila pravica ženske, da nadzoruje svoje telo in spolnost?

Cosmopolitan tako očitno prikazuje nasprotujoče si lastnosti ženske spolnosti, ko po eni strani zahteva njeno svobodno izražanje, po drugi strani pa jo podreja moškemu pogledu. Še očitnejšo dihotomijo je po eni strani videti v tem, kaj ženske v resnici so ter kako doživljajo

lastno spolnost, in med tem, kaj jim *Cosmopolitan* govori, da bi morale oziroma si želijo biti, saj same tega (očitno) ne vedo. Njegovo ponazarjanje ženske spolnosti in želja je tako v veliki meri posplošeno, če ne enoplastno, pri čemer se pristranskost prikazovanja vzorcev spolnega vedenja morda najbolj kaže v normativnem omejevanju na zgolj heteroseksualno razmerje, ki ima po možnosti za cilj poroko. Pri tem pozablja, da je v družbi množica spolnih navad, praks, tehnik in medosebnih odnosov. Slepomiši za okviri heteroseksualnosti in ignorira ostale 'spolne izpovedi', od homoseksualcev, lezbijk do transvestitov, transeksualcev ipd.

Prav tako revija spolno privlačnost ženske veže na njeno starost in videz. Fizično staranje tako pomeni samodejno progresivno de-seksualizacijo ženske (Štulhofer 1999: 7), kar je še vedno zaznati v družbeni klimi. Ženska spolnost, determinirana z mladostjo in lepoto ter z nenehnim pozicioniranjem izdelkov za discipliniranje telesa, s tem postane potrošno blago.

Seksualizirana podoba ženske, kot jo rišejo trije poglavitni diskurzi v *Cosmopolitanovih* prispevkih o spolnosti, ni podoba osvobojene ženske, pač pa ženske z omejeno bero pripomočkov, s katerimi gradi svojo seksualnost. Razmah tovrstnih diskurzov in razkošnega besednjaka, prek katerih se ženske lahko definirajo kot spolna bitja, zahteva kritično žensko spoznanje omejujoče narave svoje tako opevane spolne svobode. Ženske morajo spoznati, da imajo definicije njihove seksualnosti izvor v moškem pogledu (Pennington 2005). Spoznati morajo, da imeti privlačno telo ne pomenijo mučenje telesa v obliki diet, raznih preparatov, mazil ter žavb, kritičnega opazovanja v ogledalu ipd. Metka Kuhar meni, da je kljub vsemu mogoče izstopiti iz teh reprezentacij popolnosti z osredotočanjem na druga življenjska področja, kot so delo, konjički ter z grajenjem kakovostnih medosebnih odnosov. Prepričana je, da je za spopad z lepotnimi standardi oborožena le čustveno, spolno in finančno neodvisna ženska. Pri slednji je tudi manj verjetno, da bo svoj videz uporabljala kot glavni vir moči ali kot strategijo ugajanja (Kuhar v Kontić 2006).

Štulhofer pri tem opozarja, da je težava v spolnih standardih, kot jih slikajo mediji. Ti prikazujejo eno samo prevladujočo podobo spolnosti, ki lahko vodi v nerealna pričakovanja tako žensk kot moških. Ti lahko hitro pozabijo, da ima vsak posameznik drugačne potrebe in drugačne načine izražanja spolnosti (Štulhofer v Krasko 2005: 12). Shere Hite zato ugotavlja, da je ključ nove spolnosti v poslušanju lastnega telesa in telesa partnerja, brez oziranja na to, kaj pravijo običaji, mediji in drugi ljudje, da je prav in da deluje. Osvoboditi se je treba pričakovanj ter konformizma in prisluhniti lastnemu telesu, ki nam sporoča, kaj si želi (Hite v

Tomažič 2006). Le tako bo spolnost spet pridobila izgubljeno čarobnost in intimnost. Idealni spolni odnos, meni Hite, je svoboden in enakopraven (Hite v Tomažič 2006), kar pritrjuje Giddensovemu konceptu preslikave načel demokratičnosti v zasebno sfero, ki predstavljajo enega poglobitnih temeljev čistega razmerja. Samo s temi spoznanji se bodo lahko odprla vrata alternativam ženske spolnosti ter lepote in čez obzorja spolne pokrajine napele mreže neulovljivemu ženskemu spolnemu užitku.

9. ZAKLJUČEK

V svojem diplomskem delu sem si za cilj zastavila pokazati, kako spolnost in vzorce spolnega vedenja prikazuje revija *Cosmopolitan* in kakšna ideologija je v ozadju tovrstnega reprezentiranja. Želela sem tudi pokazati podobnosti in razhajanja med trendi, ki jih kažejo sociološke raziskave spolnega vedenja in spolnosti, torej odsevom dejanskega stanja v družbi, ter reprezentacijo spolnosti in vzorcev spolnega vedenja, kot se je poslužuje *Cosmopolitan*.

Osrednja teza, okoli katere se je spleto diplomsko delo, je, da so reprezentirani vzorci spolnosti in s tem spolnega vedenja v reviji *Cosmopolitan* pristranski in posplošeni. Kot taki ne sovpadajo v celoti s trendi, ki jih kažejo sociološke raziskave spolnosti in spolnega vedenja v družbi.

Da bi potrdila ali zavrnila postavljeno tezo, sem uporabila metodo analize sociološke in socialnofilozofske literature, analize obstoječih socioloških raziskav spolnosti, analize raziskav literature o ženskih revijah ter metodo kritično diskurzivne analize reprezentacije spolnosti v reviji *Cosmopolitan*. Uporabljena metodologija je pokazala nekatere podobnosti, pa tudi razhajanja med dogajanjem v spolni pokrajini resničnega sveta in slikovitimi ubeseditvami revije *Cosmopolitan*. Pokazala se je jasna kontradiktornost znotraj samih *Cosmopolitanovih* reprezentacij spolnosti in spolnega vedenja. Prav tako obstaja tudi določeno neskladje med trendi raziskav in diskurzih o postmodernistični spolnosti.

Tako najprej ugotavljam spremembe na področju spolnosti in medosebnih odnosov v zadnjih štiridesetih letih. Eden od pogojev za te spremembe je bil poleg aktivističnih gibanj revolucionarni pojav plastične spolnosti, spolnosti, osvobojene reprodukcijskih spon. Privedla je do osvoboditve spolnosti, da je ta lahko v celoti postala lastnost posameznikov in njihovih medsebojnih dogovorov. Spremenila je naravo intimnih odnosov, če so bili ti nekoč tradicionalno določeni z vlogo, so danes odvisni od posameznikovega dela na njih. Vzniknil je novi tip razmerja, čisto razmerje, v katerega partnerja vstopita v pričakovanju vzajemnega užitka ter koristi in iz njega svobodno izstopita, ko ni več izpolnjujoče. Spolnost je postala središče postmodernih identitet, spolne identitete pa so, prav tako kot ostale postmoderne, negotove in nestalne. Posameznik jih lahko prevzame in nato zavrže, saj niso trdne in se iztrošijo, spolni stili pa so se individualizirali – poudarek je spet na izbiranju.

Spolna revolucija v šestdesetih letih 20. stoletja je zahtevala osvoboditev ženske spolnosti ter pravico žensk do spolnega užitka. Dala jim je avtonomijo in nazor na lastnim telesom ter spolnostjo. Spremembe na področju ženske spolnosti so bile večje in opaznejše kot pri moški. To dejstvo gre pripisati višji erotični plastičnosti, ki je značilna za ženske.

Cosmopolitanova reprezentacija vzorcev spolnega vedenja se s trendi, ki jih kažejo sociološke raziskave, sklada v nekaterih pogledih. Revija poudarja egalitarnost med moško in žensko spolnostjo, pri čemer sodeluje pri razkrajanju dvojnih standardov. Prežeta je z moškim pogledom na žensko spolnost, kar je v skladu še z vedno dokaj prisotno družbeno percepcijo ženske spolnosti. Tovrstno obravnavanje ni prisotno samo v medijskih diskurzih, pač pa tudi v strokovni literaturi. Žensko nadalje umešča v normativni okvir heteroseksualnega razmerja, kar se sklada z ugotovitvami raziskav o legitimnosti ženske spolnosti le znotraj tovrstnega razmerja in trendom spolnosti kot notranjega stabilizatorja zveze. Skrbno izbrana ciljna skupina bralk, mlade, izobražene, zaposlene in finančno neodvisne, omogoča pozicioniranje raznovrstnih spolnih tehnik, vedoč, da so starost, stopnja izobrazbe, zaposlenost in neodvisnost pomembni spodbujevalci spolne permisivnosti. Te ženske pripadajo mlajšim starostnim kohortam, za katere je dokazano, da so liberalne spremembe po spolni revoluciji na njih močnejše vplivale. Za njih je tudi verjetneje, da se bodo posluževale manj vsakdanjih spolnih tehnik. Revija spodbuja žensko k aktivni vlogi pri povodu za spolnost, pri čemer raziskave potrjujejo, da je porasel odstotek žensk, ki prevzemajo pobudo.

Prav tako je prisotno neskladje med trendi socioloških raziskav in reprezentacijo vzorcev spolnega vedenja v *Cosmopolitanu*. V reviji je poudarjen tehnični vidik spolnosti, kar žensko spolnost omeji na performans. Raziskave tovrstno dekonstrukcijo spolnosti zaznavajo bolj kot izjemo, saj je v razmerjih še vedno prisotna spolnost, ki temelji na čustveni bližini in vzajemni naklonjenosti. Zavrača tudi stigmatizacijo žensk, ki si 'drznejo', in tistih z obsežnim spolnim kapitalom, kar je še vedno dokaj prisotno v družbi. Slikanje ženske, ki si lakomno vzame moškega in z njim počne vse mogoče, nasprotuje ugotovitvam raziskav o nekonsistentnosti splošnega odnosa žensk do različnih spolnih tehnik in njihovim dejanskim izvedbam.

Kontradiktorno ideologijo družbeno definirane ženskosti in spolnosti *Cosmopolitan* širi prek treh vrst diskurzov, ki se medsebojno prepletajo. Diskurz, ki prepisuje in odreja, psevdoznanstveni diskurz in psevdointimni diskurz delujejo na polju ideoloških skrivalnic, polju, kjer se dominantna ideologija spretno skriva za obličjem zdravega razuma. Z uporabo

prvega diskurza *Cosmopolitan* v svojih prispevkih na temo spolnosti nastopa s položaja moči, saj razpolaga z informacijami, do katerih nevedna bralka nima dostopa, pri čemer jo nagovarja v prijaznem tonu nudeče pomoči. Drugi diskurz s psevdoznanstvenimi predpostavkami in izpeljavami gradi in legitimira pogled na žensko spolnost. Tretji diskurz v prijateljsko zarotniškem tonu proti namišljenemu sovražniku, moškemu, v bralkah zbuja občutek intimne duhovne povezanosti in zaupanja. Tovrstno reprezentacijo ženske spolnosti ženske vzamejo za sveto, saj je spretno spletena na simetriji moči ter vedenja, sodelovanja in vzajemne koristi. Ti diskurzi ustvarjajo konsenz o kontradiktorni ideologiji družbeno definirane ženskosti in spolnosti ter naturalizirajo odnose moči, nadvlade in podrejenosti v družbi. Nadzor nad žensko in njeno spolnostjo se vrši tudi prek zapovedi discipliniranja telesa, ki preusmerja žensko pozornost na njo samo. V tem je mogoče videti poskus izrivanja ženske iz javne sfere, (nekdaj) domene moškega, v intelektualno pasivno intimo skrbi za lastno telo.

Kontradiktornost je vidna tudi v *Cosmopolitanovem* obravnavanju spolnosti kot notranjega stabilizatorja zveze in spolnosti kot eksperimenta, ki se giba v smeri užitka. V *Cosmopolitanovih* prispevkih o spolnosti je mogoče najti obe, pri čemer je kljub že skoraj pretirani težnji po preizkušanju, spolnost znova normativno določena z mejami heteroseksualnega razmerja. Če natančneje pogledamo raziskave, vidimo, da upada odstotek števila ljudi, ki svojo spolno izbiro omejujejo izključno na nasprotni spol, pri čemer je odstotek spremembe višji pri ženskah. Raznolikih spolnih vedenj in identitet v reviji skoraj ni zaznati, saj je v ospredje postavljena ženska, od katere revija v eni sapi zahteva prosto izražanje svoje spolnosti, hkrati pa jo omejuje s podrejanjem moški želji. Tu spet zasledimo neskladje, saj so ženske v raziskavah v številu partnerjev rahlo pred moškimi. Ženske so tudi tiste, ki svojo prvo spolno izkušnjo doživijo pred svojimi moškimi vrstniki. Prav tako očitne spolne obsedenosti in tekanja za moškim, ki pesti *Cosmopolitan*, ni videti v nobeni od raziskav, saj v družbi prevladujejo pari, predani dolgotrajnemu ljubečemu razmerju.

Zaradi rastoče negotovosti v razmerjih, ki so posledice gibanja v smeri postmodernistične spolnosti, *Cosmopolitan* ponuja smernice (primerne) spolnega vedenja, ponuja skripte ženske spolnosti, ki pa jo kot samooklicani glasnik svobodne ženske spolnosti še vedno podreja moškemu pogledu. V navodilih za izpolnjujočo spolnost mu ne moremo oporekati njegove terapevtske vloge, je pa res, da s pestrostjo spolnih tehnik, prijemov in barvitimi izhodišči, kako popestriti spolnost v razmerju, v marsikateri ženski zbuja občutke frustracije,

saj spolnost v razmerjih še zdaleč ni tako pisana. *Cosmopolitan* po eni strani posplošuje vzorce spolnega vedenja z nagovarjanjem bralk kot homogeno zavezniško duhovno skupnost, pri čemer v svojem klišejskem in serijskem proizvajanju nasvetov ne sprevidi, da se ženske ne podrejajo več v tolikšni meri spolni nadvladi moških. Poleg tega spolnost poenostavi s tem, da jo razgradi na golo telesnost in jo prodaja kot izdelek z neskladnimi, nasprotujočimi si navodili za uporabo. S podrejenostjo ženske spolnosti moški želji in pogledu ter ideološkimi konstrukti diskurzov revija aktivno sodeluje pri naturalizaciji in legitimaciji tovrstnega pogleda na žensko spolnost. Zato je tudi njegova manipulativna vloga daleč od zanemarljive.

Spolna revolucija se s postmodernizmom še zdaleč ni končala. Še več, njegov negotov in nestalen značaj proizvaja vedno nove spolne hibride, ki se med sabo potencirano plodijo in silijo v vsako poro družbenega življenja. Čeprav je gibanje v smeri postmodernistične spolnosti zaenkrat nakazano samo znotraj medijskih in znanstvenih diskurzov, lahko že jutri postane naša nova resničnost.

10. LITERATURA

1. Ballaster, Ross, Margaret Beetham, Elisabeth Frazer, Sandra Hebron (1991): *Women's worlds: Ideology, femininity and the woman's magazines*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London: The Macmillan Press Ltd
2. Bauman, Zygmunt (1999): *On Postmodern Uses of Sex*. V Mike Featherstone (ur.) *Love & Eroticism*. London: SAGE Publications
3. Baumeister, Roy F. (2004): *Gender and erotic plasticity: sociocultural influences on the sex drive*. V *Sexual and Relationship Therapy* 19(2), 133-139
4. Burr, Vivien (1998): *An introduction to social constructionism*. London: Routledge
5. Coward, Rosalind (1989): *Ženska želja*. Univerzitetna konferenca ZSMS; Knjižnica revolucionarne teorije. Ljubljana: Krt
6. Čmaj, Andreja (2003): *Podoba spolov na televiziji*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV
7. Drame, Ines (1992): *Odnosno strukturirana medijska realnost kot posebna realnost*. V *Teorija in praksa* 29(9-10): 849-859
8. Erjavec, Karmen (2004): *How to have good sex? Cosmopolitan construction commonsense and consensual view of sexuality*. V *Medijska istraživanja* 10(1). V tisku.
9. Fairclough, Norman (1995): *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London, NY: Longman
10. Giddens, Anthony (2000): *Preobrazba intimnosti; Spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: *cf.
11. Haralambos, Michael, Martin Holborn (1999): *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS
12. Hickman, Tom (1999): *The Sexual century*. London: Carlton Books Limited
13. Hrženjak, Majda (2002): *Biopolitika teles v ženskih revijah*. V Majda Hrženjak (ur.) *Njena (re)kreacija*, 14-30. Ljubljana: Mirovni inštitut
14. Hubert, Michel, Natalie Bajos, Theo Sandfort (1998): *Sexual practices and their social profiles*. V Michel Hubert (ur.) *Sexual behaviour and HIV/AIDS in Europe: comparison of national surveys*. London, NY: Routledge
15. Janus, Noreene Z. (1997): *Research on sex roles in the mass media: toward a critical approach*. V Helen Baehr & Amy Gray (ur.) *Turning it on: A Reader in Women & Media*, 5-23. London, NY: Arnold

16. Kuhar, Roman (2001): *Mi, drugi: Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC
17. Kuhar, Roman (2002): *Diskurzi o homoseksualnosti: Primer časopisnega in revialnega poročanja v Sloveniji od 1970 – 2000*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV
18. Laumann, Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael, Stuart Michaels (1994): *The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States*. Chicago: The University of Chicago Press
19. Legan, Jerca (2004): *Razgaljena: Žensko branje v Sloveniji*. Ljubljana: ISH – Fakulteta za podiplomski humanistični študij
20. Luthar, Breda (1999): *Ženske revije: nadaljevanje politike z drugimi sredstvi*. Teorija in praksa 36(3), 433-438
21. Macdonald, Mayra (1995): *Representing Women: Myths of femininity in the popular media*. London, NY, Sydney, Auckland: Edward Arnold. A member of the Hodder Headline Group
22. Machin, David, Joanna Thornborrow (2003): *Branding and discourse: the case of Cosmopolitan*. V *Discourse & Society*, 14(4); 453-471. London, Thousand Oaks, CA and New Delhi: SAGE Publications
23. Pečjak, Vid (1995): *Politična psihologija*. Ljubljana: Samozaložba
24. Schmidt, Gunter (1998): *Sexuality and late modernity*. V Raymond C. Rosen (ur.) *Annual Review of Sex Research: An Integrative and Interdisciplinary Review*. A Publication of The Society for the Scientific Study of Sexuality
25. Schwartz, Pepper, Virginia Rutter (1998): *The Gender Lens: The Gender of Sexuality*. New Delhi, Thousand Oaks, London: Pine Forge Press
26. Swanson, Gillian (1991): *Representation*. V Mackay, Hugh and Tim O'Sullivan (ur.) (1999) *The Media Reader: Continuity and Transformation*, 123-145. London: SAGE Publications
27. Štular Sotovšek, Karmen (1997): *Žensko časopisje na Slovenskem 1897-1997*. Ljubljana: NUK
28. Štulhofer, Aleksandar (1999): *Hypnerotomachia poliae: Seksualni stili urbanih ženova u Hrvatskoj*. V *Revija za sociologiju* 30(1-2), 1-17
29. Štulhofer, Aleksandar (2002): *Seks in smrt erotičnega*. V *Emzin: revija za kulturo* XII(1-2), 73-74

30. Teo, Peter (2000): Racism in the news: a Critical Discourse Analysis of news reporting in two Australian newspapers. V *Discourse & Society*, 11(1); 7-49. London, Thousand Oaks, CA and New Delhi: SAGE Publications
31. Van Zoonen, Liesbet (1994): *Feminist media studies*. London: SAGE Publications
32. Vendramin, Valerija (2002): Primer kulture ženskosti: »Cosmo na delu«. V Majda Hrženjak (ur.) *Njena (re)kreacija*, 14-30. Ljubljana: Mirovni inštitut
33. Weeks, Jeffrey (1986): *Sexuality: Key ideas series*. London, NY: Routhledge
34. Weeks, Jeffrey (1995): *Invented moralities: Sexual values in an age of uncertainty*. Cambridge: Polity Press, Blackwell Publishers Ltd.

REVIJE

1. [A] *Cosmopolitan*. Februar 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
2. [B] *Cosmopolitan*. Marec 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
3. [C] *Cosmopolitan*. April 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
4. [Č] *Cosmopolitan*. Maj 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
5. [D] *Cosmopolitan*. Junij 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
6. [E] *Cosmopolitan*. Julij 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
7. [F] *Cosmopolitan*. Avgust 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
8. [G] *Cosmopolitan*. September 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
9. [H] *Cosmopolitan*. Oktober 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
10. [I] *Cosmopolitan*. November 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
11. [J] *Cosmopolitan*. December 2005. Burda Eastern Europe: Ljubljana
12. [K] *Cosmopolitan*. Januar 2006. Burda Eastern Europe: Ljubljana
13. [L] *Cosmopolitan*. Februar 2006. Burda Eastern Europe: Ljubljana
14. [M] *Cosmopolitan*. Marec 2006. Burda Eastern Europe: Ljubljana
15. Krasko, Katja (2005): Intervju z dr. Aleksandrom Štulhoferjem, profesorjem sociologije spolnosti: Seksualna igra postaja naš seksualni slog. *Finance Club Plus* 1(01): 12-13
16. Prah, Neža (2004): Za najstniško partnerstvo je odločilen seks. Halo?. *Ona: živet kot ženska* 6(48): 17-19

MEDMREŽJE

1. Slika 6.1: Cosmopolitan. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cosmopolitan-Magazine> (22.03.2005)
2. Slika 6.2: Cosmopolitan. Dostopno prek: www.cosmopolitan.si (28.04.2005)
3. Dijk, Teun A. van (1998): Critical discourse analysis; Second draft, January 1998.
Dostopno prek:
<http://www.mfsd.org/debate/vandijk.pdf#search='critical%20discourse%20analysis'>
(15.03.2005)
4. Giddens, Anthony (2001): Modernity, post-modernity and the post-traditional.
Dostopno prek: <http://www.theory.org.uk/giddens3.htm> (10.06.2006)
5. Klages, dr. Mary (2003): Postmodernism. Dostopno prek:
<http://www.colorado.edu/English/ENGL2012Klages/pomo.html> (24.04.2005)
6. Kontić, Vita (2006): Bombardirajo nas že na vsakem koraku. Dostopno prek:
www.dnevnik.si (28.04.2006)
7. Pennington, Amy (2005): The Empire of Images: Discourses of Female Sexuality.
Dostopno prek:
http://serendip.brynmawr.edu/sci_cult/courses/sexgender/f05/web3/apennington.html
(1.05.2006)
8. Tomažič, Agata (2006): Eros v laboratoriju. Dostopno prek: www.delo.si (5.5.2006)